

Primorski dnevnik, Trst

- Sandor Tence. Ob Ediju Krausu in Liviu Semoliču Martina Malalan in Tatjana Rojc : priprave na volitve - predlog slovenske komponente Demokratske stranke. Primorski dnevnik, št. 1 (3. jan. 2018), str. 1, 3
- Drago Jančar. Spomin na Katalonijo. Primorski dnevnik, št. 1 (3. jan. 2018), str. 11
- Igor Kocijančič. Profesionalizacija vodstvenih funkcij je lahko dvorezen meč : ZŠSD - pogovor z Igorjem Kocijančičem, namestnikom predsednika Ivana Peterlina. Primorski dnevnik, št. 1 (3. jan. 2018), str. 16
- Boris Paternu. Lipušev roman o dotrajani skupnosti. Primorski dnevnik, št. 2 (4. jan. 2018), str. 11
- Dorbolo brez pridržkov, Komelu pri srcu slovenski parlamentarec: priprave na volitve – Gibanje Svobodni in enakopravni. Mario Lavrenčič se prepoznava v Grassovi listi, a ga nihče ni vprašal nič. Primorski dnevnik, št. 3 (5. jan. 2018), str. 3

Delo, Ljubljana

- **Slovenija naj vztraja, a Hrvaška ne bo popustila. Boris Šuligoj. Delo, 29.12.2017, str. 1**

Arbitraža. Vsak dan po več hrvaških plovil v slovenskem morju – S sedanjo hrvaško politično strukturo dogovori niso možni

Piran – Slovenija je na pravi poti, zavzeti mora le konsistentnejše in složnejše stališče, Hrvaška v tej politični strukturi ne bo spremenila odnosa, toda nekoč, najverjetneje ne prav kmalu, bo morala privoliti v odločitev sodišča.

Takšno je stališče dveh mednarodnopravnih strokovnjakov: Dominike Švarc Pipan in Mitje Grbca pred jutrišnjim začetkom izvajanja razzsodbe arbitražnega sodišča. Med prebivalci in ribiči pa je kar nekaj negotovosti, mnogi ne verjamejo, da se bo kaj spremenilo, toda slovenska vlada želi biti prepričljiva. Premier Miro Cerar je (podobno kot tudi predstavniki hrvaške države) izjavil, da incidentov ne pričakuje. A je malce pitijsko dodal: »Če bo spoštovana mejna črta.« Ta črta pa je v dveh državah različno razumljena. Razmere na morju so se v jesenskih mesecih nekoliko umirile, čeprav so mnogi pričakovali, da bi incidentov lahko bilo več, ker je to za ribiče najplodnejše obdobje v letu. Toda uradni podatki niso tako spodbudni. Slovenska pomorska policija je od objave arbitražne odločbe do 25. decembra letos obravnavala skupaj kar 1122 dogodkov, incidentov glede meje na morju, v katerih je bilo udeleženih 1658 plovil, od tega 956 hrvaških ribičskih plovil. V število plovil je všteto tudi večkratno vplutje posameznih plovil.

Izogibanje incidentom

Slovenska policija nam natančnih odgovorov, kako bo ravnala, še zmeraj ni dala. »Policija bo še naprej, tako kot do zdaj, izvajala naloge v slovenskem morju. Pri tem bo dosledno evidentirala in dokumentirala kršitve. Po sprejetju vseh zakonskih in podzakonskih podlag, po koncu leta, bo lahko še stopnjevala svoje ukrepe in ne bo več zgolj opozarjala na prekrške. Pri tem bosta še pomembnejša sodelovanje in koordinacija vseh pristojnih služb na morju. Policija ni pristojna za sankcioniranje prekrškov s področja nedovoljenega ribolova,« so nam odgovorili. Neuradno pa smo izvedeli, da bi kršitelje slovenskih predpisov lahko čakali ukrepi, na primer izterjava neplačanih kazni pri potovanju v Slovenijo ali skozi njo.

»Menim, da bo Hrvaška na neki točki primorana spoštovati odločitev arbitražnega sodišča in da bo prišlo do implementacije arbitražne razzsodbe. Ne pričakujem pa, da se bo stališče Hrvaške spremenilo v kratkem, ampak bodo za to potrebni določeni koraki, najverjetneje tudi sprožitve ustreznih postopkov pred Sodiščem EU (ECJ ali SEU) in (ali) pred drugim mednarodnim sodiščem,« o implementaciji arbitražne odločbe meni pravnik Mitja Grbec.

- **Kdo striže ovce? Boris Šuligoj. Delo, 29.12.2017, str. 1**

Tema dneva

Šest mesecev po objavi arbitražne razzsodbe o meji s Hrvaško in na dan »implementacije« sta sosednji državi enako daleč ali še dlje od uveljavitve meje, kot se je zdelo 29. junija. Samo da vladajoča slovenska politika tega ne sme priznati. Ker je »najuspešnejša«. Kdo striže ovce, prosim?

Hrvaška politika pravi, da se zavzema za dialog in rešitve, slovenski premier pa, da ne bo incidentov, če ne bo kršitev meje. Na katere meje in kakšen dialog sta mislila kolega iz prijateljskih držav? Kako daleč si bo upala Slovenija ter koliko ji pomenijo štirje zaselki in majhna zaplata morja? Realna politika se ukvarja s precej bolj »miliardnimi« temami. Zaradi jatice cipljev, nekaj sardel in šestih ribičev med sosedama ne bo vojne, ker je od 25.000 do 30.000 slovenskih vikendov na Hrvaškem neprimerno več vrednih. Slovenija že zaradi teh ne bo naredila nič v zameno za ciplje.

Kako torej do urejenih odnosov s Hrvaško? S tršim pristopom in protiukrepi? S tožbo na sodišču? Na katerem pravzaprav? Ali vemo, katerega odvetnika bi morali najeti in koliko bi nas stala domnevno učinkovita advokatura? Diplomacija in posredništvo vplivne politike? Kateri svetovni politiki so pripravljene zares lobirati v bran te, zelo lokalne sodne odločbe? Ali morda ne velja več pregovor »Kjer se prepirata dva, tretji dobiček ima«? Kaj pa trgovski pristop, po katerem za vsako stvar obstaja cena?

Vse vnesene besede, leporečja, obljube, ves cirkus v in pred zalivom, sestanki z ribiči in izgubljenimi prebivalci na meji niso zaradi te peščice izgubljenec, zaradi miru, prijateljstva, dialoga, sožitja, blagostanja, pomorske naravnosti ... Vse to služi povsem tretjim ciljem. Preusmerjanju pozornosti in številu volivcev morda. Vse več je tistih, ki so že pozabili, ali jih ni bilo, da bi vedeli, kako je šla meja pred 27 leti. Čez 27 let bo ta spomin povsem zbledel. Odnosi s Hrvaško pa bodo večni.

- **Slovenija ubira prave korake, negotovost ostaja. Boris Šuligoj. Delo, 29.12.2017, str. 2**

Arbitražna. Večina pravnikov odsvetuje sklepanje dvostranskih sporazumov s Hrvaško in s tem odrekanje arbitražni odločitvi

Piran – Pri odločitvi o implementaciji meje na morju predstavniki slovenske države težko sprejemajo idealne ukrepe v odnosu s takšno sosedo, kot je Hrvaška. Ribiči so zadržani. Mrežarji ne hitijo z metanjem stoječih mrež na območju celotnega slovenskega morja. Kočarji, ki vlečejo mreže do arbitražne meje, zdaj to počnejo razmeroma neovirano. »Ne vem, kaj se bo dogajalo v prihodnjih tednih,« nam je zaskrbljeno dejal koprski kočar Silvano Radin.

Strokovnjak za pomorsko pravo Mitja Grbec nam je na vprašanje o učinkovitosti slovenske taktike odgovoril: »Slovenija ubira prave korake. Gre za uravnoteženo kombinacijo vztrajanja pri izvrstitvi arbitražne odločbe, poskusov dogovora o implementaciji (in najverjetneje tudi tihi diplomaciji), prilagoditve nacionalne zakonodaje in (po razpoložljivih informacijah) priprave na tožbo pred sodiščem EU in (ali) drugim mednarodnim sodiščem. Pri implementaciji arbitražne odločbe gre za tek na dolge proge, kjer se je treba zavedati tudi notranjepolitičnih težav Hrvaške. Tožba pred sodiščem EU ali drugim sodiščem je smiselna, saj ima EU mehanizme, s katerimi lahko prisili državo članico k spoštovanju sodb tega sodišča.« Strokovnjakinja za mednarodno pravo Dominika Švarc Pipan pa odgovarja: »Dosedanji koraki so povsem primerni in preudarni, izjemo tega, da bi morali slovenska politika in diplomacija zavzeti bolj konsistentno stališče v celotnem procesu implementacije. Če bo Hrvaška, kot je pričakovati, tudi po 29. decembru še naprej zavračala sodelovanje pri uveljavitvi razzodbe, je tožba pred sodiščem EU smotna kot oblika pritiska, kot ukrep za dosego uveljavitve razzodbe po sodni poti, hkrati je v tem trenutku pravzaprav tudi edina možna sodna pot, ki je Sloveniji na voljo. V nasprotju z arbitražnim sodiščem, ki je presojalo o mejnem sporu, ima sodišče EU na voljo veliko bolj konkretne ukrepe skupaj s finančnimi sankcijami in omejitvijo članskih pravic, če Hrvaška njegove sodbe ne bi spoštovala.«

Slabe izkušnje s Hrvaško

Večina pravnikov odsvetuje sklepanje dvostranskih sporazumov s Hrvaško in s tem odrekanje arbitražni razzodbi. Ali bi bilo na takšen način sploh kdaj mogoče doseči kakršen koli sporazum? »Odgovor izhaja iz več kot 25-letne zgodovine neuspešnih poskusov dvostranske rešitve mejnega spora med državama, zlasti pa iz države, ki jo Hrvaška v zadnjih letih zavzema do mednarodnega prava in mednarodnih razzodb. Ne le v arbitražnem postopku s Slovenijo, temveč tudi v drugih medsosedskih in širših mednarodnih odnosih. Če gre celo osel samo enkrat na led, Slovenija pa je na hrvaški led v mejnem sporu stopala vedno znova, bi bilo povsem nesmiselno raztrgati arbitražno razzodbo in znova sestiti za pogajalsko mizo z državo, ki to počne z vljudnimi pogajalskimi publicami o konstruktivnem dialogu, a z veliko figo v žepu,« meni Dominika Švarc Pipan. Mitja Grbec pa pojasnjuje: »Arbitražna odločba je zavezujoča za obe strani. Gre za uravnotežen kompromis med interesi in zahtevki obeh držav, pri čemer nobena država ne more biti popolnoma (ne)zadovoljna. Dogovor je tako potreben le v zvezi z obojestransko implementacijo razzodbe tako na morju kot na kopnem. Sedanje razmere puščajo veliko možnosti za incidente. Za Hrvaško pa je nespoštovanje mednarodnega prava lahko resna težava tako znotraj EU kot širše v mednarodnem pravu.«

Očitno bo imel zahtevno nalogo ribiški inšpektor

Uredba evropskega parlamenta in sveta o skupni ribiški politiki (ki povzema nekatera določila nekdanjega SOPS s področja ribištva) določa, da bi v morju od Vrsarja (45 stopinj in deset minut severne zemljepisne širine) do Debelega rtiča smelo ribariti po 25 slovenskih ribiških plovil (od tega pet vlečnih koč) in ravno toliko hrvaških plovil v slovenskem morju. Oboji bi smeli v morju sosede naloviti do 100 ton rib na leto. Ta uredba bi začela veljati, ko bi se začela v celoti izvajati arbitražna odločba o meji med državama. Hrvaška ribiča bi smela ribariti v slovenskem morju po pravilih, ki veljajo za slovenske ribiče. Seveda slovenski ribiči temu nasprotujejo, saj sta menda samo dva slovenska ribiča zainteresirana za takšen ribolov. Hkrati vsi slovenski ribiči nalovijo v svojem morju le 150 ton rib na leto, Hrvaški pa bi smeli naloviti dve tretjini te količine, kar je izjemna dodatna obremenitev slovenskega morja, ki je že tako pretresno za peščico slovenskih ribičev. Sprememba je možna, če bi spremenili prej omenjeno uredbo o skupni ribiški politiki.

Po implementaciji arbitražne odločbe bi ribiški inšpektor lahko že kaznoval ribiče, ki bi kršili pravila skupne ribiške politike, so nam odgovoril z ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Ribiči morajo dovoliti ribiškemu inšpektorju, da se vkrca na ribiško plovilo in izvede inšpekcijski postopek ter izreče ustrezne sankcije. Če ribič ne dovoli inšpektorju vkrcanja, se to obravnava kot hujša kršitev pravil skupne ribiške politike, o tem pa je treba obvestiti državo, iz katere so ribiči, in evropsko komisijo. Kakšni so lahko ukrepi evropske komisije v teh kršitvah, nam niso odgovorili. Globa za kršenje določil skupne ribiške politike pa znaša: za pravno osebo od 1200 do 41.000 evrov, za samostojnega podjetnika od 420 do 33.000 evrov, za odgovorno osebo od 420 do 41.00 evrov in za posameznika od 420 do 1200 evrov.

»Morebitne incidente izzivajo tisti, ki ne spoštujejo prava.« Jure Kosec. Delo, 29.12.2017, str. 2

Danilo Türk o začetku uveljavitve. Slovenija bi morala proti Hrvaški vložiti tožbe v vseh primerih kršitev, meni nekdanji predsednik republike

Ljubljana – Če Hrvaška ne bo spoštovala arbitražne odločbe, Sloveniji po mnenju nekdanjega predsednika republike in profesorja za mednarodno pravo na ljubljanski pravni fakulteti Danila Türka ne bo preostalo drugega, kot da proti njej vložijo tožbo na sodišču EU v Luksemburgu.

Strokovnjaki za mednarodno pravo so že po objavi odločitve arbitražnega sodišča kot enega od možnih načinov njenega uveljavljanja izpostavili sodno pot. Po 259. členu pogodbe o delovanju EU lahko ena država članica proti drugi vložijo tožbo na sodišču EU, če meni, da ta ne izpolnjuje svojih obveznosti iz evropskih pogodb. Šestmesečni rok za priprave na implementacijo arbitražne odločitve se izteče danes, vztrajanje Hrvaške pri njenem nespoštovanju pa povečuje verjetnost, da se bo Slovenija na koncu odločila za reševanje spora pred najvišjim sodnim organom EU. Zunanji minister Karl Erjavec je v

sredo nakazal, da bi lahko Slovenija tožbo proti Hrvaški vložila že spomladi. Po mnenju Danila Türka bi morale biti konkretne tožbe »vložene v vseh primerih hrvaških kršitev, in to brez odlašanja«. Nekdanji predsednik upa, da kršitev ne bo veliko. Če se bodo kljub vsemu zgodile, so argumenti Slovenije po njegovem dovolj trdni, da lahko upa na uspeh. Pri odgovoru na vprašanje, ali bi bilo bolje to, da Slovenija toži sama, ali tožbo skladno z 258. členom pogodbe o delovanju EU prepusti evropski komisiji, Türk poudarja pomen aktivne vloge komisije. »Hipotetično lahko rečem, da bi v primeru dileme Slovenija morala vselej tožiti sama. Gre za našo suverenost in za naše ozemlje. Če bo pri tem nastopila tudi evropska komisija kot varuhinja prava EU, toliko bolje. Evropska komisija bo morala razumeti tudi, da sta pravo EU in suverena odgovornost države članice za uveljavljanje mednarodnega prava utemeljeni na istih vrednotah vladavine prava in da je zato prav, da komisija aktivno nastopi za izvrševanje arbitražne odločbe.«

Običajen dan v smislu spoštovanja prava

V primeru nastanka težav bosta država in njena diplomacija morali delovati premišljeno, predvsem pa skladno z arbitražno odločbo, je poudaril profesor. »Slovenija bo morala delovati 'na vseh azimutih'. Če bo Hrvaška kršila arbitražno odločbo, ki je, kot vemo, del mednarodnega prava in prava EU, bo morala Slovenija Hrvaško tožiti pred sodiščem EU. V primerih, ko je potrebno dogovarjanje, kot je na primer umik s Trdinovega vrha, bo Slovenija morala imeti premišljene predloge in jih ponuditi v okviru izvajanja arbitražne odločbe,« je povedal Türk. »Slovenska diplomacija bo morala sproti razložiti vsem partnerjem vse korake Slovenije za izvajanje arbitražne odločbe. Veliko odgovornost imajo tudi mediji, ki ne bi smeli nekritično sprejemati 'fake news', ki se pojavljajo in se bodo verjetno še naprej.«

Premier Miro Cerar je v sredo po sestanku s predsedniki republike, državnega zbora in državnega sveta ponovil, da Slovenija med uveljavljanjem arbitražne odločbe ne bo spodbujala incidentov s Hrvaško. Po mnenju Danila Türka »izvajanje arbitražne odločbe nikakor ne more biti ocenjeno kot nekaj, s čimer bi Slovenija 'izzvala incidente'. Morebitne incidente izzivajo tisti, ki ne spoštujejo prava, v tem primeru arbitražne odločbe. Seveda pa bo Slovenija morala poskrbeti, da bodo njeni postopki izvajanja arbitražne odločbe skladni s pravom.« Slovenija lahko po njegovih besedah »samostojno izvaja večino določb skupaj z razmejitvijo na morju«.

Hrvaški premier Andrej Plenković vztraja, da bo današnji dan za njegovo državo povsem običajen. »Tudi za Slovenijo bo to povsem običajen dan,« je prepričan Danilo Türk. »Seveda v smislu razumevanja, da je spoštovanje mednarodnega prava povsem običajna in tudi edina normalna pot. To velja tako za 29. december 2017 kot tudi za vse dni, ki bodo sledili.

Arbitražno odločbo je preprosto treba uresničiti. Na daljši rok se arbitražne rešitve vselej izkažejo za najbolj vzdržne.«

- **Arbitražna postaja bruseljski vroč kostanj. Peter Žerjavič, dopisnik. Delo, 29.12.2017, str. 2**

Slovensko-hrvaška saga. Sodišče EU se bo predvidoma moralo ukvarjati z vprašanjem izvrševanja arbitražne odločbe v evropskem pravnem redu

Bruselj – Z iztekom roka, v katerem bi Hrvaška in Slovenija morali narediti vse za izvršitev arbitražne odločbe, je pričakovano večje zavzemanje evropske komisije pri iskanju poti iz slepe ulice.

Iz bruseljske palače Berlaymont so v zadnjega pol leta prihajala dvoumna znamenja. Uradno so črno na belem izrazili pričakovanje, da bosta strani uresničili odločbo, in napovedali pripravljenost na posredovanje. Na drugi strani je predsednik evropske komisije Jean-Claude Juncker septembra v pogovoru za šest evropskih časnikov, tudi za Delo, razlagal, da vpletanje evropske strani v arbitražni spor ne bi bilo modro in koristno. A svojemu prvemu podpredsedniku Fransu Timmermansu je konec novembra le naložil, naj kot posrednik deluje pri iskanju najboljše poti za izvršitev odločbe.

Negativne posledice

Bruselj naj bi se bolj angažiral po izteku počitnic. »Slovenska stran natančno spremlja, ali bo kaj storjeno neuradno. S slovenskega vidika bi evropsko komisijo že dan po izteku roka moralo začeti skrbeti, zakaj Hrvaška ni izvršila odločbe,« je pojasnil Thomas Bickl, strokovnjak z inštituta za politične vede na Univerzi Duisburg-Essen, ki je pred kratkim v zagrebški strokovni reviji Politička misao objavil odmevno znanstveno študijo o slovensko-hrvaškem mejnem sporu. V njej je med drugim opozoril na negativne posledice neizvajanja arbitraže na širitev EU.

Nemški strokovnjak, ki dela tudi v evropskem parlamentu, pričakuje, da bo Slovenija počakala nekaj tednov in ugotavljala, kako konkretno se bo odzvala evropska komisija. Bruselj bi se, denimo, lahko pozanimal v Zagrebu, kdaj in kako bo Hrvaška začela izvrševati arbitražno odločbo. »Če se v prvih dveh ali treh tednih po 29. decembru ne bo zgodilo ničesar, bo Slovenija naredila prve korake. Uradno bi lahko vprašala evropsko komisijo, ali so že v stiku z Zagrebom. Če bo odgovor negativen, bo v razmeroma kratkem času vložila tožbo na sodišču EU v Luxembourg proti Hrvaški.«

Slovenija že nekaj časa preučuje možnost, da bi Hrvaško tožila po 259. členu pogodbe o delovanju EU. V njem je predvideno, da članica, ki meni, da druga članica ni izpolnila obveznosti iz pogodb, lahko predloži zadevo sodišču Unije v Luxembourg. Pred vložitvijo tožbe se lahko evropska komisija v treh mesecih izreče o zadevi. Njena pravna služba je že julija v prvi obravnavi zadeve ugotavljala, da ima meja med dvema članicama neposreden učinek na pravo Unije in da se sodišče EU utegne ukvarjati z izvrševanjem arbitražne odločbe v evropskem pravu.

Hrvaška ni Poljska

Metanje odnosa Hrvaške do arbitražne odločbe v isti koš s Poljsko po neuradnih ocenah ni utemeljeno. Varšava se je znašla v postopku v okviru sedmega člena pogodbe o EU, ker s svojim ravnanjem na področju pravosodja spodkopava njegovo neodvisnost in krši načelo delitve oblasti. Kljub temu obstaja jasna povezava med pravom EU in arbitražo skozi hrvaško pristopno pogodbo, predvsem na področju ribištva. Poleg tega članice morajo izvajati mednarodno javno pravo. Tako pa da je hrvaški primer posredno lahko obravnavan v kontekstu (ne)spoštovanja vladavine prava.

Bolj oprijemljive posledice nespoštovanje arbitražne odločbe utegne imeti na prihodnje širitve. Takšen postopek je bil predviden kot zadnje sredstvo v pristopnem procesu, denimo med Hrvaško kot članico v bilateralnih mejnih vprašanjih s Črno goro in Srbijo. »S slovensko-hrvaškim primerom se je odprlo več vprašanj. Kdo lahko reče, da glede arbitraže obstaja veliko tveganje. Nihče ne ve, kako se bodo države odzvale na odločitve,« je opozoril strokovnjak Bickl. Zaradi tega da dvostranski spori, ki že tako niso povezani s pravom EU, ne bi smeli obremenjevati pristopnega procesa.

- **Konec burne, morda prelomne petletke. Tone Hočvar. Delo, 29.12.2017, str. 6**

Italija. Premier Gentiloni je predstavil rezultate svoje vlade, predsednik Mattarella bo razpustil parlament, volitve verjetno 4. marca

Italija se je včeraj načelno poslovila od burnega petletnega parlamentarnega obdobja, v katerem so se zamenjali tri vlade, trije premieri, dva predsednika republike, 40 ministrov, zaveznitva pa so se tudi nenehno premikala sem in tja.

Ta petletka je razgalila skoraj vse resnice o nemoči političnih elit, neustreznosti volilnega sistema, neprilagojenosti gospodarstva novim svetovnim razmeram, tudi na videz zmagovit novodobni populizem v levi in desni podobi se je pokazal za neučinkovito kričanje. V nove čase gre Italija z vrnitvijo na staro formulo dveh političnih polov.

Premier Paolo Gentiloni, ki ga je v vladno palačo Chigi pred letom povzdignil neslavni konec razvpitega Mattea Renzija, se je včeraj poslovil z oceno, da je vendarle vrnil nekaj miru in ustvaril skoraj ravnotežje, priznati pa je moral tudi nekaj porazov, ki jih v enem letu vladanja ni mogel preprečiti. Vsekakor je bil umirjen, ni mahal, megalomansko obljubljal ali grozil kot Renzi, ki je hotel biti tretji v nizu »velikih« v zgodovini zadnjega stoletja: Mussolini – Berlusconi – Renzi.

Gentiloni je bil preudaren, kar se je sicer merilec političnega utripa zdelo dolgočasno, pripomoglo pa je k razmeroma umirjenemu koncu parlamentarnega obdobja, ki je pomenilo prvo petletko po Berlusconijevem času. Pripeljal je do proračunskega zakona, ki se zdi analitikom preudaren in razmeroma uravnotežen, že prej mu je uspelo pripeljati tudi do novega volilnega zakona, ni pa mu uspelo rešiti gordijskega vozla, ki ga za Italijo predstavljajo prebežniki z juga Sredozemlja. Tudi italijanski »izbrisani« so ostali izbrisani. Zakon, imenovan »ius soli«, o pravici v Italiji rojenih otrok pribežnikov do državljanstva, je obtičal v senatu, ker so se mu parlamentarci izognili, premalo jih je prišlo v dvorano. Vladajoča koalicija raznorodnih struj se tudi v tem primeru kljub Gentilonijevim prizadevanjem ni zmogla poenotiti.

Gentiloni včeraj ni odstopil, vlado bo vodil do volitev in do sestave nove vlade, o kateri si nihče ne upa napovedati, kakšna bo in kako hitro jo bodo lahko sestavili. Nihče ne ve, kaj bodo spomladi, v začetku marca, porekli volivci.

Pet dolgih let in čudnih serpentin

Na zadnjih parlamentarnih volitvah pred petimi leti sta bili dve zmagovalki – levosredinska Demokratska stranka, nekakšen neposrečen podaljšek Prodijeve Oljke, ki ga je tedaj vodil Pierluigi Bersani, ki je sodil med zmerne kadre iz stare komunistične partije, in čisto novo Gibanje Pet zvezd, ki si ga je omislil komik, kričavi Beppe Grillo. V začetku se je njegovo gibanje zdelo nekaj izjemno novega, sprejemali so jih dobrohotno, rekli so jim črički, ker Grillo pomeni 'čriček'.

Ne Bersani ne Grillo nista vstopila v vladno palačo. Bersani zato, ker očitno ni bil sposoben ustvariti pravišnje koalicije, ko mu je tedanji predsednik Giorgio Napolitano podelil mandat za sestavo vlade. Grillo pa zato, ker ni privolil v nobeno koalicijo, sam pa tudi ni bil poslanec ali senator, Gibanje Pet zvezd ni imelo voditelja, ki bi v njihovem imenu dvignil glas v parlamentu. Posamično so bili najmočnejša stranka, brez zaveznikov pa niso imeli vpliva.

Demokrati so rešili krizo tako, da so predlagali za mandatarja svojega drugega človeka Enrica Letto, ki je dobil zelo visoko podporo, ko je prosil za zaupnico. Dobil je rekordnih 453 glasov (od skupaj 630), zanj so dvignili roke celo Berlusconijevi poslanci, nekaj sredinskih skupin in tudi manjšini, francoska in nemška.

Po samo pol leta se je podpora vladi zmanjšala. Prej razmeroma trdni berlusconijski so se razklali na dvoje, Vitez je odšel v opozicijo, kjer je kraljevalo Gibanje Pet zvezd, Letta je imel samo še 379 glasov podpore. S tem bi še vedno lahko vladal, če se ne bi razklala tudi njegova stranka. Kot z neba je od nekdaj priletel politik brez izkušenj Matteo Renzi, bivši župan Firenc, ki se je učil politične obrti pri katoliških skvutih, v tradicionalni kovnici demokrščanskih kadrov. Najprej je odstranil Bersanija in prevzel stranko, potem strmoglavil Enrica Letto in vrgel vlado. Bil je star 39 let, razglašali so ga za prihodnost sodobne Italije. Pomladil je vladno strukturo, pripeljal sošolce in prijatelje iz mladosti, nekaj časa se je zdelo precej obetavno, kar je zastavil kot smernice nove Italije.

Renzi zapravi, Gentiloni krpa luknje

Matteo Renzi je bil tako prepričan, da je odrešitelj domovine, da se je nemudoma lotil temeljnih ustavnih sprememb. Odpraviti je hotel senat v sedanji podobi, črtati pokrajine, češ da preveč stanejo, posodobiti strukturo države ... Še preden pa je do konca izrekel vse načrte, ga je pred letom dni odnesel referendum, ki ga je – zagledan vase – razpisal sam.

Ko so zaupali vlado tedanjemu zunanjemu ministru Paolu Gentiloniju, nekoč priljubljenemu glasniku rimskega županstva, se najprej ni zgodilo nič, celo ministri so ostali na svojih mestih. Javnost je očitala, da je Gentiloni samo Renzijev podaljšek, tako rekoč marioneta. Pa ni bilo čisto tako, kmalu se je pokazalo, da od Renzijeve ekipe ni ostalo skoraj nič.

Kdo pride po volitvah?

Kdo se lahko zavihti na vrh po spomladanskih volitvah, je vprašanje, na katero še ni gotovih odgovorov. Volilni zakon so sestavili tako, da se je z vrnitvijo na dvopolni sistem spet povzpela na oder prej že odpisan Silvio Berlusconi, ki je pokazal moč na deželni volitvah na Siciliji. Vitezu se bodo morali – če bodo hoteli biti pri koritu – prikloniti prenovljeni desni populisti iz Lige, potomci nekoč separatistične Severne lige. Beppeja Grilla so z volilnim zakonom postavili v kot, saj še vedno noče koalicij.

Levi in desni, razdrobljeni demokrati in razdrobljeni berlusconijski, že začenjajo boj za volivce, ki se tradicionalno večinsko gnetejo na sredini. Radikalni deli leve in desnice, pravoslavni potomci komunistov in okamneli potomci fašistov so praktično že odjahali v zgodovino. Poskusili bodo sicer pridobiti glasove svojih tradicionalnih podpornikov, ki pa so že tolikanj stari, da bržkone ne bodo zagotovili visoke poslanske plače nikomur od starih kadrov.

- **Papež namenil poslanico ob dnevu miru beguncem. Z. R. Delo, 29.12.2017, str. 6**

Migracijski izzivi. Treba je delovati na podlagi štirih izhodišč: sprejemanja, varovanja, podpore in vključevanja

Papež Francišek je poslanico ob svetovnem dnevu miru, ki ga Katoliška cerkev zaznamuje 1. januarja, tokrat namenil - migrantom in beguncem. Pri reševanju migracijskih izzivov je po njegovih navedbah treba delovati na podlagi štirih izhodišč: sprejemanja, varovanja, podpore in vključevanja, je pojasnil ljubljanski nadškof metropolit Stanislav Zore.

V dokumentu Migranti in begunci – moški in ženske v iskanju miru je papež spomnil na več kot 250 milijonov migrantov po svetu, med katerimi je 22,5 milijona beguncev. Da bi našli kraj, kjer bi lahko živeli v miru, se mnogi med njimi podajo na nevarno potovanje. Papež se zaveda, da sočustvovanje s trpečimi ni dovolj, pač pa bo treba narediti še veliko, preden se bodo lahko vrnili k mirnemu življenju in v miren dom. Čutiti je, da je papež osebno srečal begunce in migrante, je poslanico

na današnji novinarski konferenci komentiral Zore in opozoril, da osebno izkustvo dostikrat manjka. »Ko se osebno srečaš s temi ljudmi, najbrž razumeš tudi papeža in njegov klic, da moramo biti do njih človeški, odgovorni, krščanski,« je pojasnil. To velja tudi za voditelje držav, ki jih je papež v poslanici pozval, naj se na ta vprašanja odzovejo z modrostjo in skrbnostjo. Opozoril je, da »smo vsi ljudje člani ene družine in imamo iste pravice do uživanja zemeljskih dobrin«. Hkrati je poudaril, da migranti in begunci ne prihajajo praznih rok, pač pa prinašajo v družbo veliko poguma, energije, sposobnosti in pričakovanj, »nekaj novega v našo včasih postarano in utrujeno družbo«.

Po papeževih navedbah je pri spopadanju z migracijskimi izzivi treba delovati na podlagi štirih izhodišč. Prvo je sprejemanje, ki predvideva vzpostavljane možnosti za zakonito vstopanje v države in prepoved vstopa nazaj v državo, kjer jim grozi preganjanje. Drugo izhodišče je varovanje, kar vključuje spoštovanje neodtujljivih pravic beguncev.

Pritegniti v življenje družbe

Begunce je treba tudi podpirati pri razvoju – zlasti je treba mladim omogočiti izobraževanje. Četrto izhodišče pa je vključevanje. Begunce je treba v duhu medsebojnega bogatenja pritegniti v življenje družbe, je povedal Zore.

Nadškof metropolit se je ob tem dotaknil tudi primera Ahmeda Shamieha. Dejal je, da bi bilo narobe, če bi vprašanje migrantov in beguncev v Sloveniji skrčili samo na vprašanje enega človeka. Poudaril je, da je papež v poslanici opozoril, da je treba za ljudi poskrbeti ustrezno njihovem položaju. O Shamiehu Zore meni, da »mu ne bo nič hudega«.

- **Incidenti, izmenjava not, protesti ... Boris Šuligoj. Delo, 30.12.2017, str. 1**

Arbitraža. Incidenti na morju zdaj še kot prepričevanje – Več kot 1400 incidentov

Piran – Samo en slovenski ribič, kočar Silvano Radin z ladjo Andrea iz Kopra, je včeraj ribaril v slovenskem morju. Toda komaj je prešel od Hrvatov namišljeno sredinsko črto, že so se na razdaljo 50 metrov približali hrvaški policisti in posneli slovenski ribiški čoln.

Kmalu potem je v bližino obeh priplul še slovenski policijski čoln in opozoril hrvaške policiste, da kršijo slovensko teritorialno morje. To je bil eden od več kot 1400 incidentov v šestih mesecih od arbitražne razsodbe.

Silvano Radin je sicer nemoteno lovil, toda počutje v takih okoliščinah in sam ribolov nista ravno primerna. V svojem morju ribiči ne morejo normalno opravljati svojega dela. Radin se je edini od kakih šestih ali sedmih slovenskih kočarjev, ki vlečejo mreže tudi nekoliko dlje od obale, podal na morje. Hrvaški policisti so z dvema ploviloma (enim zelo velikim) nadzirali morje do polovice zaliva in zunaj njega, visoko severno do Pirana in še više. Hrvati arbitražni razsodbi navkljub trdijo, da je morje njihovo tako, kot so sami odločili.

Meja je jasna

S slovenskega zunanjega ministrstva so ob izteku roka za implementacijo arbitražne razsodbe o meji sporočili, da je mednarodno sodišče dokončno določilo mejo med državama in celo določilo območje »stika« Slovenije z odprtim morjem (ki pa je v resnici del hrvaškega morja). Do včeraj bi morali državi storiti vse za implementacijo sodbe, Hrvaška tega ni naredila.

- **»Dan D« za zdaj popolnoma navaden dan. Boris Šuligoj, Željko Matić. Delo, 30.12.2017, str. 2-3**

Meja. Slovenski policisti izvajajo jurisdikcijo skladno z arbitražno odločitvijo, hrvaški imajo na voljo sedem čolnov Koper, Zagreb – Petek, 29. decembra, ki so ga napovedovali kot »dan D«, saj je potekel rok za uveljavitev arbitražne odločbe o razmejitvi med Slovenijo in Hrvaško, je vsaj za zdaj popolnoma navaden dan.

Južna sosedna svojo nepripravljenost za implementacijo arbitražne razsodbe pojasnjuje s tem, da jo zavrača, ker je Slovenija postopek arbitraže po njihovem mnenju kompromitirala. Toda hrvaško pripombo je mednarodno sodišče obravnavalo ter razsodilo, da kršitev ni bila taka, da bi Hrvaška lahko odstopila od arbitražnega sporazuma, ali da bi vplivala na zmožnost sodišča, da v spremenjeni sestavi sprejme neodvisno in nepristransko končno odločitev.

Včeraj je Slovenija zavrnila hrvaško noto prejšnjega dne. Slovenija navaja, da spoštuje nedotakljivost hrvaškega ozemlja in skupno mejo, kot je določena s sodbo. Pojasnila je, da slovenski državni organi niso in ne bodo povzročali mejnih incidentov, ker izvajajo svoje aktivnosti izključno na slovenskem teritoriju.

V svoji noti je izrazila tudi protest Hrvaški zaradi kršitve mejne črte na morju, ki je tudi zunanja meja schengenskega območja. V času od razglasitve razsodbe je bilo že več kot 1400 takšnih hrvaških kršitev. Slovenija je zato v duhu dobrih sosedskih odnosov pozvala Hrvaško, naj se tudi ona izogiba incidentom. Arbitražna razsodba je tudi del mednarodnega pravnega reda, njegovo nespoštovanje ogroža temeljne evropske vrednote in dosledno uveljavitev prava EU. Zato sta predsednik slovenske vlade Miro Cerar in zunanji minister Karl Erjavec o teh dogodkih seznanila evropsko komisijo in jo pozvala k ukrepanju.

Večina slovenskih ribičev se boji in se drži svoje obale, hrvaški pa v spremstvu hrvaških policijskih čolnov sistematično in dosledno utrjujejo svojo »mejo«.

Hrvati o »ribarjenju«

V Piranskem zalivu se je resda zgodilo bližnje srečanje med hrvaško ribiško ladjo in slovenskim policijskim čolnom, ki je ladjo opozoril, da ribari v slovenskem morju, toda ko se je »ribarjenju in ribiškim pogovorom« pridružilo hrvaško policijsko plovilo, se je slovenski čoln oddaljil. To, da se je »incident« res zgodil, je potrdil tudi hrvaški zunanji minister Davor Božinović.

Hrvaški tisk na naslovnih straneh poroča, da so »policisti in tehnična sredstva popolnoma pripravljena in da je na spornem območju zdaj šest ali sedem policijskih plovil«, vendar minister trdi, da za omenjeno območje ne veljajo nikakršni posebni ukrepi, tja prav tako niso poslali okrepitev. »Hrvaška policija se samo odziva na vsakršno kršitev mejne črte, in to tako, da kršilca opozori, nato se tisti, ki je prestopil mejno črto, oddalji. Tako smo ravnali do zdaj in ne verjamem, da bo v prihodnje kakorkoli drugače,« je povedal Božinović. Toda v medijih se je pojavila novica, da je hrvaška policija kljub temu svetovala ribičem, naj ne ribarijo v bližini razmejitvene črte, da bi bilo čim manj morebitnih incidentov. Kaj bo Hrvaška konkretno naredila, če bo začela Slovenija dosledno uveljavljati arbitražno odločbo, za zdaj nihče v vladi ni pripravljen podrobneje komentirati.

Plenković pozval Slovenijo, naj se vzdrži incidentov

Namesto tega je premier Andrej Plenković, kot že tolikokrat do zdaj, spet pozval Slovenijo, naj se vzdrži incidentov, in opozoril: »Po mednarodnem pravu arbitražne odločbe, ki se jo Slovenija čuti dolžno uveljavljati, ni mogoče uveljaviti brez privolitve obeh strani. Pričakujem, da Slovenija ne bo izvajala enostranskih ukrepov in da se bomo izognili kakršnimkoli morebitnim incidentom. Uradni Zagreb je za zdaj trdno prepričan, da je arbitražna odločba »kontaminirana in kompromitirana in kot takšna neveljavna za Hrvaško«. Plenković po saborski odločitvi o izstopu iz arbitraže nima veliko možnosti za samostojno delovanje, čeprav tudi sam priznava, da je več kot 90 odstotkov arbitražne odločbe sprejemljive za Hrvaško. Plenković meni, da je takšen neodločen položaj mogoče rešiti samo z dvostranskimi pogajanjimi o meji. V vladajoči HDZ nekateri menijo, da bi za zdaj »nerešljivo« vprašanje precej lažje rešili, če bi se na bližnjih volitvah zamenjala oblast v Sloveniji, saj tudi Janez Janša ni zagovornik arbitražne odločbe.

Nerazumno stališče

Medtem ko vlada ne popušča »niti za milimeter« pri trdnem stališču o neveljavnosti arbitražne odločbe, so na Hrvaškem vse glasnejši tisti, ki pravijo, da je takšno stališče nerazumno in dolgoročno nevzdržno. Poslanec v evropskem parlamentu Ivan Jakovčić (IDS) popolnoma odkrito pravi, da je »Hrvaška zmagala v arbitraži«. Toda tudi on poudarja, da hrvaški ribiči v Piranskem zalivu ne morejo ostati brez morja in denarja, zato jim je treba ponuditi nekakšne odškodnine. Jakovčić meni, da »Hrvaška zaradi uveljavitve ne bo propadla, tudi Slovenija ne bo nič dobila, saj gre pravzaprav za nekakšno kompromisno rešitev«. Sedanje vedenje hrvaške oblasti še ostreje kritizira nekdanji hrvaški veleposlanik v Sloveniji Ivica Maštruko. Zdi se mu popolnoma nerazumno, da Hrvaška zavrača sodbo, s katero je zadovoljna, in se vede »kakor noj, ki je zarinil glavo v pesek«.

»Mislim, da to počne zaradi nekakšne politične nečimrnosti, ki po mojem mnenju ne bo nikomur koristila,« pravi Maštruko, ki ne izključuje manjših incidentov in posegov policijskih patrolj v Piranskem zalivu.

- **Od več Evrope do več Evrop. Damijan Slabe. Delo, 30.12.2017, str. 5**

Proti-slovja

Evropa je ena, enotna in nedeljiva, se je šefom držav ali vlad marca letos zapisalo v slavnostnem dokumentu, objavljenem ob šestdesetletnici rimskih sporazumov, ki veljajo za začetek Evropske unije. Obletnica, pač. Kdo bi jim zameril. Realnost je, žal, nekoliko drugačna. Ob izteku istega leta, v katerem smo slavili šest desetletij povezave, je šef vseh šefov držav ali vlad članic Evropske unije, poljski politik Donald Tusk, ki po funkciji ni kdorsigabodi, ampak sam predsednik Evrope, med zadnjim letošnjim vrhom EU že nesporno in javno »operiral« z najmanj štirimi Evropami. S »severno« (bogato) in »južno« (revno), zraven pa še z »zahodno« (pogojno probegunsko) in »vzhodno« (izrecno protibegunsko). Evropa naj bi bila, kot je rekel Tusk, razklana podolgem in počez.

A se je predsednik Evrope, kljub drastičnosti te ocene, vendarle nekoliko uštel. V Evropi, ki jo po zagotavljanjih večine bruseljskih politikov lahko reši kvečjemu še tesnejše povezovanje, torej »več Evrope«, je različnih Evrop še bistveno več. Tuskovi vzdolž in povprek preklani lahko dodamo še najmanj štiri: schengensko in neschengensko ter evrsko in neevrsko. V prvi, schengenski, ni meja. Razen če se po »vzhodnjaško« ustrašiš beguncev in meje »izredno« zapreš (tako kot to Avstrija počne Sloveniji). V »neschengenski« Evropi tega problema ni. Tam lahko meje »ožičiš«, kadar se ti zahoče. In si še vedno v EU.

Pri evrski in neevrski Evropi so zadeve že malce bolj zapletene. Če si v prvi, se ne smeš prezadolžiti, ker takoj dobiš »trojko«, ki ti pomaga, dokler nisi tam, kjer je Grčija (še vedno). V neevrski jo odneseš bistveno bolje. Manipuliraš z valuto (da je evro več vreden) in izdatno črpaš iz bruseljskih skladov. Teoretično sta vzhodna in neevrska Evropa torej dvakratna komparativna prednost. Pa še ustavne sodnike in medije si lahko malce podrediš po svojih predstavah. »Jedrska opcija« gor ali dol. Ampak Evrop in izbire s tem še ni konec. Omenjenim osmim lahko dodamo še Natovo in Nenatovo, znotraj obeh pa še minulo jesen ustanovljeno »skupno evropsko obrambno« (Pescovo), ki je poljubna kombinacija obeh vojaških (Natove in Nenatove) in samostojne (vendar ne za vse obvezne) skupne evropske obrambe. Dobimo torej še tri Evrope. Skupaj enajst. A leto, v katerem se je prvič tako odkrito in na najvišji ravni začelo govoriti o več Evropah, je bilo pestro, in če bi zadeve pogledali zgolj strogo politično-pragmatično, bi sredi Evrope lahko našli še vsaj eno Evropo v nastajanju. Začela se je z zmago avstrijske »turkizno-modre« koalicije, ki ji nekateri zaradi vse bolj populističnega spogledovanja med novim avstrijskim ministrskim predsednikom Sebastianom Kurzem, njegovim skrajnodesničarskim svobodnjakom Heinz-Christianom Strachejem in madžarskim premierom Viktorjem Orbánom že pravijo tudi »K. und K. Evropa«. S svojim »novoevropskim« političnim pragmatizmom in populizmom, ki je svojevrstna kombinacija prednosti vseh do zdaj naštetih Evrop, bi utegnila poskrbeti, da niti dvanajsta zvezdica (toliko jih je v evropski zastavi) v prihajajočem letu, ko se bo v marsičem odločalo, katera Evropa naj postane večinska, ne bo ostala povsem brez čara.

- **Bruseljske vizije na preizkušnji. Peter Žerjavič, dopisnik. Delo, 03.01.2018, str. 4**

EU v letu 2018. Denarna unija ostaja gradbišče, trd migracijski oreh, na mizi proračun EU, poslavljanje od Britancev Bruselj – Po dolgih letih kriz in globokih pretresov EU zre v leto 2018 z več optimizma. Gospodarska gibanja so spodbudna, kaosa na migracijskih poteh ni več, britanska odločitev za brexit je okrepila politična prizadevanja za utrjevanje integracije.

Nova stabilnost Unije se lahko izkaže za trhlo, če bi v nepredvidljivem domačem in mednarodnem okolju spet izbruhnile večje krize. V času, ko se je Francija pod novim predsednikom Emmanuelom Macronom le začela pospešeno reformirati, je največje tveganje Italija. A vse države Unije imajo gospodarsko rast, javne finance so bolj urejene, brezposelnost se zmanjšuje. Tudi Grčija, ki s svojimi težavami že skoraj desetletje pretresa Evropo, bi se po izteku tretjega rešilnega programa poleti lahko postavila na lastne noge.

O brexitu bolj konkretno

Po letu, v katerem so bili predstavljeni številni papirji z vizijami, denimo pet scenarijev razvoja EU izpod peresa predsednika evropske komisije Jean-Clauda Junckerja, naj bi se začelo bolj konkretno delo. Francija in Nemčija naj bi marca predstavili svoje predloge za prenovo gospodarske in denarne unije, s katerimi bi utrdili evro. V prvi fazi za izvedljivo v danih

okolščinah veljajo: skupna jamstva za hranilne vloge, finančna podlaga sklada za reševanje bank in preoblikovanje krznega mehanizma ESM v evropski denarni sklad.

V prvih mesecih leta bodo pogovori o konkretni izpeljavi brexita postali bolj intenzivni. Izstopni sporazum mora biti pod streho že jeseni, da bo do izpeljave brexita 29. marca 2019 potrjen na vseh ravneh. Na mizi bodo prihodnji odnosi Združenega kraljstva in tranzicija – prvo obdobje po brexitu, ki bo predvidoma trajalo do konca leta 2020. V njem bodo za London veljala bolj ali manj enaka pravila kot doslej, čeprav Združenega kraljstva ne bo več v Uniji. Spoštovati bodo morali zakonodajo, o kateri ne bodo več mogli soodločati.

Brexit zapleta že tako težko odločanje o prihodnjem sedemletnem proračunskem okviru EU v obdobju 2021–2027. Evropska komisija bo svoj predlog predstavila spomladi. Z britanskim odhodom bo v njem nastala luknja v višini deset milijard evrov na leto. Če bi želeli, da bi izdatki ostali enaki, bi države morale v proračun vplačati več. Poleg tega je pred Unijo čedalje več novih nalog: obrambni projekti, upravljanje migracij, notranja varnost ... Po drugi strani največ denarja namenja kmetijstvu in koheziji. Kako bo rešena kvadratura kroga, je še povsem nejasno.

Na vzhodu se bodo morali vprašati, ali se nepokorščina pri spoštovanju temeljnih načel Unije splača. Poljska in druge članice, ki so zavračale sprejemanje prosilcev za azil iz najbolj obremenjenih držav, Grčije in Italije, so morale velikokrat slišati mantra, da »solidarnost ni enosmerna ulica«. Neto plačnice z Nemčijo na čelu utegnejo vzhodnim članicam, ki vsako leto prejmejo milijardne zneske iz bruseljske blagajne, resno zažugati. Vsaj v primeru Poljske se bo glede tega posredno odprlo še vprašanje kršitev temeljnega načela EU o spoštovanju vladavine prava.

Prenova azilnega sistema

Med večjimi izzivi Unije bo prenova azilnega sistema, ki se je med krizo pokazal za povsem neprimerne. Znamenj, da bi se višegrajska četverica odpovedala nasprotovanju sistemu premeščanja prosilcev za azil iz najbolj obremenjenih članic, ni. Tudi predsednik evropskega sveta Donald Tusk in novi avstrijski kancler Sebastian Kurz sta proti sistemu obveznih kvot. Dvomljivci kot boljši odgovor ponujajo učinkovit nadzor zunanje meje EU in pomoč ljudem bliže njihovim domom. Brez rešitve migracijskega vprašanja je nemogoče pričakovati stoodstotnega delovanja schengna.

V delu EU bo postalo čedalje bolj opazno, da se mandat evropskega parlamenta in evropske komisije bolj ali manj izteka. Tako bodo predvidoma že jeseni znani »spitzenkandidati« političnih družin za Junckerjevega naslednika. Evropska volitve bodo spomladi 2019 in pričakovati je, da bodo protievropski populistični spet razmeroma uspešni. Eden od lanskih dosežkov je bil poraz populistov na volitvah v Franciji in na Nizozemskem. Čeprav so v Avstriji v koaliciji svobodnjaki, so v Bruslju z zadovoljstvom pozdravljali proevropski program nove vlade na Dunaju.

V bolj rožnatih časih za EU se v ospredje spet prebija vprašanje širitve na Balkan. Tej temi se bo še posebno posvetila Bolgarija, ki bo v prvi polovici leta na čelu EU in bo maja organizirala poseben vrh Unije o Balkanu. Tudi naslednji dve članici, ki bosta predsedovali, Avstrija in Romunija, imata neposreden interes za širitev. V kontekstu načrtovanih širitve in želje po odpravljanju dvostranskih sporov balkanskih kandidatov za članstvo je še posebno očitna bruseljska želja, da slovensko-hrvaška arbitražna saga ne postane velika polomija.

- **Arbitražni ukrepi na morju in kopnem imajo učinke. Zoran Potič, Boris Šuligoj. Delo, 04.01.2018, str. 2**

Meja na morju. Hrvaški ribiči izgubljajo voljo do ribolova v Piranskem zalivu: uradno zato, ker ni več rib, neuradno zaradi strahu pred kaznimi

Ljubljana – Hrvaškim ribičem iz Savudrije, ki ribarijo tudi v Piranskem zalivu, je v zadnjih dneh precej padla motivacija za delo v tem koncu Slovenije – včeraj je v zaliv vplul le eden, v preteklih dneh pa smo poslušali tudi, da rib ni več. A vzroke za umik ribičev sosednje države lahko iščemo v aktivnostih slovenske države. Kljub temu napovedujejo, da bodo v prihodnjih mesecih »razturili« slovensko morje, če se jim bo zljubilo.

Na ministrstvu za notranje zadeve navajajo podatek, da je od začetka uveljavitve arbitražne sodbe 30. decembra 2017 do 2. januarja 2018 slovenska policija obravnavala sedem vplutij plovil hrvaških ribičev in deset vplutij plovil hrvaške policije. V skladu s pravili za ribiče velja zakon o prekrških, medtem ko se vplutje hrvaških plovil hrvaških organov v slovenske notranje vode obravnava kot mejni incident.

Kako je to videti na terenu oziroma na morju, se je znova potrdilo včeraj. Kot so poročali hrvaški mediji, je včeraj zjutraj v vode Piranskega zaliva vplulo plovilo hrvaškega ribiča Diega Makovca v spremstvu dveh hrvaških policijskih čolnov. Na to se je odzvala slovenska policija, in kot je opisal Makovec, so ga slovenski policisti opozorili, da lovi v slovenskem morju, pri tem so si, tako je domneval, zapisali njegovo številko in ime ladje. Hrvaški ribič je še navrgel, da če ga bo oglobila slovenska policija, bo kazni posredoval hrvaški državi.

Na MNZ ne razkrivajo, ali bodo Makovec in preostalih sedem ribičev kaznovani. Policija odgovarja z načelnim pojasnilom, da gre v teh primerih za prekrške, ki se vodijo po predpisanih postopkih, vodi pa jih »stvarno in krajevno pristojna policijska enota«. Slovenska policija je tudi potrdila strahove hrvaških ribičev, da bi v prihodnje lahko imeli težave pri vstopanju v Slovenijo, če bi nameravali obiskati sorodnike v Sloveniji ali nadaljevati pot v Trst na ribjo tržnico. »Kršitelju, ki po pravnomočno končanem prekrškovnem postopku ne poravnava globe, predpisane za prekršek, se lahko tudi zavrne vstop v Republiko Slovenijo,« pravijo na slovenski policiji.

Znatne kazni za ribiče

Nezakonit vstop v slovensko morje in nezakonit ribolov imata tudi konkretne finančne posledice za hrvaške ribiče. Slovenska policija po 30. decembru obravnava vsak prestop meje na morju v skladu z zakonom o tujcih, pri čemer je za kršitev predvidena sankcija od 500 do 1200 evrov. Še višje kazni so predvidene za nezakonit ribolov, za kar je odgovoren ribiški inšpektor, ki je običajno prisoten na policijskem plovilu.

Ribiči morajo dovoliti ribiškemu inšpektorju, da se vkrcna na ribiško plovilo in izvede inšpekcijski postopek ter izreče ustrezne sankcije. Če ribič ne dovoli inšpektorju vkrcanja, se to obravnava kot hujša kršitev pravil skupne ribiške politike, o tem pa je treba obvestiti državo, iz katere so ribiči, in evropsko komisijo. Kakšni so lahko ukrepi evropske komisije v teh kršitvah, nam niso odgovorili. Globa za kršenje določil skupne ribiške politike pa znaša: za pravno osebo od 1200 do 41.000 evrov, za

samostojnega podjetnika od 420 do 33.000 evrov, za odgovorno osebo od 420 do 41.000 evrov in za posameznika od 420 do 1200 evrov.

Že v začetku decembra lani smo lahko ob obisku posebne vladne skupine, ki je obiskala piranske ribiče, izvedeli, da so na notranjem ministrstvu pripravljene na to, da bi imeli seznam vseh hrvaških ribičev in bi jim lahko v primeru kršitev v slovenskem morju pošiljali kazni. Če teh ne bi poravnali, bi tvegali izterjavo ob vsakem prestopu slovenske meje. Slovenska policija bo dosledna pri izrekanju kazni, je včeraj zagotovil zunanji minister Karl Erjavec. In če ogrobljene osebe ne bodo poravnale svojih obveznosti, bodo imele težave pri vstopanju v Slovenijo. Erjavec je v izjavi za STA o kaznih dejal: »Če ne bodo plačane, bodo tisti, ki bodo želeli priti v Slovenijo ali potovati skozi njo, gotovo imeli težave, če do takrat ne bodo poplačali dolga, ki bi nastal zaradi kršitve meje med Slovenijo in Hrvaško.«

V slovenskih vladnih organih pojasnjujejo, da bi se hrvaški ribiči lahko izognili vsem težavam, če bi spoštovali evropski ribiški red in hrvaška država arbitražno sodbo. Hrvaški ribiči bi lahko nemoteno izvajali svojo dejavnost v slovenskih vodah, če bi pridobili dovolilnice v skladu z nedavno uredbo, ki omogoča, da bi na slovenski strani lovilo do 25 ribičev, ki bi lahko na leto nalovili do sto ton. Gre za določila iz evropskega pravnega reda, po katerem imajo tudi slovenski ribiči pravico do ribolova v hrvaškem teritorialnem morju vse do ustja Limskega kanala.

Bojeviti hrvaški ribiči

Kljub temu da zunanja ministrica Marija Pejčinović Burić zatrjuje, da je polovica Piranskega zaliva hrvaški teritorij, zaradi česar je včeraj protestiral zunanji minister Karl Erjavec, je na hrvaški strani slišati tudi glas razuma, čeprav redkega. Hrvaški evroposlanec iz Istre Ivan Jakovčić je izjavil, da hrvaški notranji minister ne more kar tako govoriti, da bo Hrvaška znala rešiti zaplet in da bo znala rešiti ribiče. »Ti ljudje morajo tudi v Slovenijo, Italijo, potovati v druge države, morajo čez slovensko ozemlje. Če ne bodo plačevali kazni, bodo imeli tam težave,« je posvaril Jakovčić. Kot meni, bi morali spoznati, da je Hrvaška z arbitražno sodbo dobila veliko več kot Slovenija, ki po njegovem ni uresničila nobenega strateškega cilja.

Ribič Ezio Kocijančič iz Savudrije, kjer je privezanih 24 hrvaških ribiških plovil (na zahodni istrski obali jih deluje vsaj od 700 do 800), je za Delo dejal, da to, kar se jim zdaj dogaja na morju, niso pravi incidenti. »Ne verjamem, da bo kaj iz vseh teh groženj s kaznimi. Pred kakimi štirimi leti so me že ustavili slovenski policisti, češ da sem bil v slovenskem morju, zagrozili so mi s kaznijo 1000 evrov, a iz vsega ni bilo nič. To je samo ustrahovanje.«

Podobno razmišlja tudi Daniele Kolec, ki vodi umaško ribiško zadrugo Mare Croaticum, sodi med najglasnejše nasprotnike arbitražne odločitve in je politično zelo lojalen vladajočim krogom v Zagrebu. »Zdaj se bo veliko naših ribičev umaknilo iz tega dela morja, ker so se listi preselili južneje. Mi smo lovili, lovimo in bomo še naprej lovili v tem morju. Vaša policija pa naj nas poskusi kaznovati. Če bodo kaznovali nas, bo hrvaška policija kaznovala slovenske ribiče. Sicer pa nas varuje tudi hrvaška policija. Evropska unija lahko reče, kar hoče. Ta ribolov po evropski uredbi o skupni ribiški politiki so pravljice za otroke. Naj vam Erjavec kar govori neumnosti, toda jaz vam zagotavljam, da ne boste lovili do Vrsarja. Tudi večina ribičev noče vsebine takšne evropske uredbe. Če mi pridemo v vaše morje s 25 svojimi čolni, od tega tudi s 30-metrskimi ribiški ladjami, vas bomo v nekaj mesecih 'razturili' z vsem, kar imamo,« je dejal Daniele Kolec. Na vprašanje, zakaj Hrvaška ne privoli v uveljavitev arbitražne sodbe, ko pa tudi on meni, da Slovenija ni nič dobila, je odgovoril: »Petindvajset let ste izsiljevali Hrvaško na poti v EU. Zdaj ne moremo privoliti v takšno arbitražo. To je stvar principa.«

- **Visoka cena katalonske krize. Španija. Delo, 04.01.2018, str. 7**

Na kratko

Barcelona – Katalonska kriza ni poceni. Politično se je sicer ne da ovrednotiti, ekonomsko pa je menda mogoče: po nedavni izjavi španskega ministra za ekonomijo Luisa de Guindosa je Španijo doslej stala že približno milijardo evrov. Katalonski independentizem je po njegovem mnenju razlog za upočasnitev rasti v Kataloniji, ki prispeva 19 odstotkov španskega bruto družbenega proizvoda. Predvsem v zadnjem četrtletju lanskega leta da so poteze, ki jih je vlekla katalonska oblast, povzročile nemalo ekonomske negotovosti in previdnosti.

Kljub temu so v Madridu menda optimistično vstopili v leto 2018, ki bo po ministrovih besedah »dobro leto«; centralna banka napoveduje 2,4-odstotno rast bruto družbenega proizvoda. Optimizma ne manjka, čeprav osrednja vlada v Madridu še vedno ni potrdila proračuna za leto 2018. Premieru Marianu Rajoyu delajo težave baskovski poslanci iz nacionalistične stranke PNV, ki za zdaj nočejo glasovati zanj.

Vestnik, Murska Sobota

- **Tudi o sadovih reformacije, ki jih ni moč spregledati. A. Nana Rituper Rodež. Vestnik, Murska Sobota, leto LXX, št. 1, 4. januarja 2018, str. 17**

Evngeličanski koledar 2018

Poleg kronike številni prispevki strokovne in laične javnosti – Publikacija s tradicijo – Objavljeni so tudi prispevki v madžarščini

Evngeličanski koledar, ki ga Evngeličanska cerkev na Slovenskem izdaja že 66 let, ima doma večina protestantskih družin in tudi drugih. Velja za najstarejšo tovrstno publikacijo in najbolj brano edicijo evngeličanov na Slovenskem. Poleg cerkvene kronike in napovedi pomembnejših dogodkov prinaša obilo zanimivega branja, med drugim je v letošnjem ob jubilejnem letu 500. obletnice začetka reformacije še več premislekov o pomenu in vlogi ter odnosu do protestantizma. Glavni in odgovorni urednik je častni škof Geza Erniša, naslovnico pa že skoraj pol stoletja oblikuje akademski slikar Nikolaj Beer.

Med drugim se filozofinja Cvetka Hedžet Toth v svojem prispevku naveže na teologa Jürgena Moltmanna in njegovo razmišljanje, zakaj ljubi protestantizem in zakaj je rad protestant. Sprašuje se, zakaj je upanje, ki je bilo navzoče v zgodovini krščanstva, danes onemelo, ali kot meni Albert Schweitzer, ušlo teologiji. Moltmann pravi, da je treba negovati upanje, saj je Evropa celina upanja, o čemer je podrobneje razmišljal v svojem prispevku Evropa in njena prihodnost.

O protestantizmu in ključnem prispevku Martina Lutra, ki ga ni mogoče odmisлити iz evropske in krščanske zgodovine in sedanjosti, v svojem prispevku Reformacija srca razmišlja sociolog Marko Kerševan. Posebej navede nekaj pomembnih sadov in poudarkov reformacije, kot so zavedanje človeka kot posameznika in njegova svoboda, približevanje Bogu in odrešenje ter razumevanje človekovega odnosa do Boga in sveta.

Z izgonom odšli tudi kapital in napredne ideje

Slavistka Zdenka Jelenovec piše o slovenskem jeziku, ki mora »stati in obstati«, in spomni, da ima slovenščina bogato zgodovino, na katero smo lahko ponosni, hkrati pa doda, da Slovenci preveč zlahka sprejemamo, tudi kar se jezika tiče, da so drugi boljši, lepše zveneči in uporabnejši. O začetkih protestantizma na Slovenskem vse do protireformacije piše Barbara Žabota in konča, da so z izgonom protestantov, to je z izselitvijo meščanskih in plemiških družin, odšli tudi kapital in napredne ideje. Ljubiteljski zgodovinar Franc Kuzmič piše o Agendi Vandalici, izgubljeni knjigi oziroma obredniku.

V članku Luter slaba vest katoliške cerkve pa katoliški duhovnik in urednik Srečko Reher razpravlja o pogledih Katoliške cerkve na Slovenskem na Lutra in protestantizem. Pomembno vlogo drugačnega pogleda, meni, je že v 80. letih imela revija Znamenje, za teološka, družbena in kulturna vprašanja, ki je pozneje sledila ekumenskim prizadevanjem. Reher citira tudi katoliškega duhovnika in teologa Vekoslava Grmiča, ki si je nekoč drznil zapisati, da se je marsikatero Lutrovo spoznanje pozneje tako ali drugače uveljavilo tudi v Katoliški cerkvi.

Čas za delo in čas za počitek

Med drugim pa tudi evangeličanske duhovnice in duhovniki s svojimi premisleki nagovarjajo vernike. Razmišljajo o praznikih, pomenu vere, vrednotah, ki naj jih imajo kot ljudje in evangeličani, zanimivo pa je razmišljanje bodonskega duhovnika Simona Severja o času za delo in času za počitek. Z zgodbo dveh, ki žagata vsak svoje deblo, razloži, kako smotrno je, da pri svojem delu ne hitiš, ampak si vzameš čas. Pravi, tako kot je pomembno opravljeno delo, tako pomemben je čas za počitek, saj je to čas za premislek in čas, ko si nabrusimo žago.

Objavljeni so tudi govori ob posebnih priložnostih, ki so zaznamovali minulo jubilejno leto, ob slovesnostih in praznovanjih, dnevu reformacije in drugih dogodkih, pa tudi pridige in molitve ter literarni prispevki, ki jih pišejo tako duhovniki kot verniki. Ker pa so med prekmurskimi evangeličani tudi pripadniki madžarskega naroda, so prispevki tudi v madžarščini.

- **Udejanjili bodo sožitje narodov in kultur. Bernarda B. Peček. Vestnik, Murska Sobota, leto LXX, št. 1, 4. januarja 2018, str. 18**

Trajnostni turizem

O turizmu, socialnem podjetništvu in boljšem izkoriščanju naravnih in kulturnih vrednot Pomurja, Podravja in Medžimurja

Goričko ima veliko možnosti za razvoj ekološkega kmetijstva in trajnostnega turizma, le če bodo zavodi, zadruge, podjetja in posamezniki dovolj podjetni in bodo znali sodelovati. V predprazničnem času so tako na eko socialni kmetiji Korenika v Šalovcih, ki je pionir in mnogim tudi vzor eko socialnega partnerstva pri kmetovanju, promociji, izobraževanju in turizmu, pripravili prav posebno srečanje.

Dogodek je bil namenjen predstavitvi obstoječih dobrih praks trajnostnega turizma ter novih zanimivih turističnih storitev, ki jih razvijajo inovativni in okoljevarstveno usmerjeni posamezniki v okviru projekta ECool-Tour na območju Pomurja, Podravja in Medžimurja. Skupni imenovalec vseh predstavljenih primerov je poudarjanje naravne in kulturne dediščine, povezovanje ter oblikovanje edinstvenih doživetij za obiskovalce. Vse več je namreč takšnih gostov, ki jim ni najpomembnejše spanje v hotelu s čim več zvezdicami, temveč pristen stik z lokalnim okoljem, ljudmi in živalmi, skratka želijo predvsem edinstveno, le svoje doživetje.

Projekt z naslovom ECool-Tour se izvaja v okviru programa čezmejnega sodelovanja Interreg Slovenija-Hrvaška, vodilni partner pa je Mozaik, društvo za socialno vključenost, ki zajema celotno Pomurje in je bil tudi organizator srečanja. Projektni partnerji so še Združenje Caap (Center alternativne in avtonomne produkcije), socialno podjetje iz Maribora, ki ga je zastopala Petra Peternel, Act Grupa iz Čakovca (prišel je Ivan Blažon) ter Lokalna akcijska grupa Međimurski doli in bregi iz Nedelišča (predstavljala jo je Vedrana Radmanič).

Na Koreniki jih je vodja Goran Milošević najprej seznanil z delovanjem šalovske eko socialne kmetije, ki se je v nekaj letih z novimi dejavnostmi razširila že na tri kmetije, sušenju in predelavi zelišč, sadja in zelenjave so se pridružile tudi nove, na primer reja živali in širjenje socialnih stikov s pomočjo večgeneracijskega centra. Spoznali so mrežo in osnove delovanja 12 ark kmetij in 7 ark središč, ki skrbijo za rejo in promocijo avtohtonih pasem živali. V nadaljevanju jih je Tatjana Gregorc z Inštituta za ohranjanje naravne dediščine Lutra seznanila s projekti in delovanjem Lutrinega centra v Križevcih na Goričkem. Simona in Denis Cizar pa sta kot primer dobre prakse predstavila svoj eko kamp Templarjevo posestvo v Kogu pri Jeruzalemu.

Končni rezultat sodelovanja v projektu naj bi bil novi čezmejni turistični produkt, ki bo povezal naravne in kulturne vrednote na območju Pomurja, Podravja in Medžimurja. Z oblikovanjem privlačne in prilagodljive turistične ponudbe bodo pokrajine, kjer domačini dobro sodelujejo ves čas, ne glede na politiko, in sta še ohranjeni pristno okolje in življenje ljudi, privabili še več gostov. Zato želijo vključiti čim več lokalnega prebivalstva, saj bo to dobilo nove podjetniške priložnosti – le ideje in voljo morajo imeti.

Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter

- **Podkev je znamenje sreče. –dm-. Porabje, Monošter, 4. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 1, str. 2-3**

En dober keden pred slovenskim državnim svetkom (dan samostojnosti in enotnosti Republike Slovenije - 26. december) je slovenski generalni konzul v Monoštri dr. Boris Jesih v varaški Refektorij pauzvo sploj dosta gostov z bejdvej strani grajnca na svetešnjo srečanje. Navzauči so leko vidli bogati kulturni program, gor so staučili mladi mladi iz okaulice štajerskoga varaša Ormož - gde je generalni konzul gorraso.

Na odri smo se vidli sükati člane Folkorne skupine »Podkev« Turističnoga društva Miklavž pri Ormožu, v lejpi gvantaj so nutpokazali plese svoje rodne krajine. »V našoj skupini so zvekšoga mladi lidgé, šteri radi plešejo pa igrajo. Delujemo že osem lejt, dostakrat gorstaupimo. Odimo na tihinsko tö, kak na priliko gnes,« nam je pripovejdo pomočnik mentorice skupine Marko Novak. »Začnili smo že v osnauvnjoj šauli, sploj smo se dobro čütüli Brodili smo, zakoj bi enjali nika, kak tak dobro dě. Kak srejdnešaulci pa študenti smo dale pelali delo kak mladinska skupina,« smo zvödali od gospauda Novaka, šteri je tapravo, ka ne plešejo samo domanje plese. »Največ plesov mamó rejsan z vzhodnoštajerske krajine, depa plešemo koroške plese tö. Doma smo sploj pauleg Prekmurja, zatok so nam tisti plesi tö ranč tak blüzi. Tau vse tak, kak more biti v tistom programi, šteroga planeramo.«

Strokovno pomauč dobiva FS »Podkev« od mentorice Leonide Novak. »Naša prejdnja je vönavčena za pelanje folklorni skupin. Ideje dobi od toga, ka se godi kauli nas ali od kakše ljudske šege,« je tapravo Marko Novak pa cujda, ka se mladina, štera na nastopaj rada djufče pa spejva, dobiva gnauk na keden. »Probe so sploj intenzivne, vej je pa gnesnedén vsikdar menje časa. Če štoj pride na vaje slabe volé, gvüšno, ka sploj veseli domau dě. Radi smo vküper pa se veselimo.« Folklorna skupina má 25 članov, zvekšoga so doma kauli vesnice Miklavž pri Ormožu. Mlada plesalka Andreja Belec je vesela, ka leko v skupini pleše. »Povidla se mi je družba, vej smo pa gnaki lejt, pa se med včenjóm veselimo tö. Vidi se mi, ka se naravnamo v lejpe gvante, toga nega vsakši den,« je pripovejdala folkloristka pa cujdala: »Naša mentorica je prejk poglednila kulturno erbo naše krajine, pa najšla stare kejpe od gvantov. Te je vse tau namalala, tak smo si leko dali zošiti nošo. Tau so nej fali penezge, zatok smo zberali pomauč po naši vesnicaj.«

Penezge so potrebni za ceringo tö, so nam tapravili, vejpa skupina ne staupa samo v domanjoj Prlekiji gor, liki je bila že v Italiji, na Slovaškom pa Rovačkom, depa na Španjolskom ranč tak. »Zovéjo nas na Portugalsko, v Meriko pa Meksiko tö. Depa tau je nej malo penez,« se je potaužila Andreja Belec.

Če rejsan majo mladi plesci probe vsakši keden, je nej léko datum najti. »Zvekšoga mamó vaje v petek večer, gda vsi pridemo domau, ali v nedelo zadvečerka, prva kak demo nazaj v Maribor ali Ljubljano. Včasí zna biti žmetno, depa vlečéta nas dobra vola pa druženje,« nam je raztomačila mlada plesalka, štera je gvüšna, ka de kisnej dale plesala v starejšoj skupini »Metla« tö, tačas ka de leko na nogé staupila.

»Potrebno je gordržati tradicijo, moremo cujstaupiti mladi, ovak bau vse pozableno,« nam je pripovejdo Uroš Hlebec, šteri na gombasti fudaj fudaj sprejva folkloro, igrati pa je začno pri najmlajši lejtaj. Zvün toga spejva v pojbinskoj pesmarskoj skupini Kogovski dečki tö, štera je z dvöma pesmima gorstaupila na decembrskom varaškom svetki ranč tak. »V naši vesnicaj je falla edna takša skupina, vekši tau smo sausedge vu vési Kog,« je povödo mladi goslar pa dale gučo: »Do tega mau smo največkrat gorstaupili na svetkaj za rojstni den ali na kakše koncerte so nas pozvali. Depa na gostüvanja ranč tak odimo, gde nas nücajo.«

Kogovski dečkov je dvanajset, pela je Aleš Lubi. »Vsi zamaj se pogučimo, o kakšoj témi aj spejvamo, naš prejdjen pa nam nalečé vse aranžmane pesmi. Dobivamo se pred nastopi pa pred koncerti,« je pripovejdo Uroš Hlebec pa s smejom na obrazi skončo: »S folkloro smo nej oprvin na Vogrskom, liki s Kogovskimi dečki pa ja. Bejdvej skupini ta se povrnauili domau z lejpmi spomini. Z veseldjom eške pridemo, če nas pozovéte.«

- **Božično praznovanje v vrtcu Števanovci. Zapisala: vzg. asistentka Andreja Serdt Maučec. Porabje, Monošter, 4. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 1, str. 3**

V Vrtcu Števanovci smo v torek, 19. 12. 2017, praznovali božič. Zjutraj, ko sem prišla v vrtec, me je presenetila neobičajna tišina otrok. Otroci so tiho sedeli ob okrašenem božičnem drevesu s prižganimi lučkami. Na mizah so bili položeni svečniki, v njih pa je odsevala pomirjajoča svetloba čajnih svečk. Otroci so mirno sedeli in občudovali božično drevo, v ozadju pa se je slišal prečudovit zvok prazničnih pesmi. Božično drevo je bilo postavljeno na mizi, pod drevesom je bilo položenih mnogo daril. Otroci so mi povedali, da jim je Jezušček tokrat prinesel okrašeno božično drevo, ki so ga okrasili angelčki.

Ta dan je bil za otroke res nekaj posebnega, saj so nanj čakali že celo leto. V vrtcu smo se pogovarjali o tem, da je božič praznik veselja in povezovanja ter da božični dan člani družine običajno preživijo skupaj v pogovoru in prepevanju božičnih pesmic. Starši in stari starši so se pridružili našemu praznovanju in z zanimanjem prisluhnili božičnim pesmim, ki so jih otroci zapeli v madžarskem in slovenskem jeziku. Skupaj smo prepevali pesmico Prva svečka, pri čemer so štirje otroci, od katerih je vsak držal v roki svečo, ponazorili adventni venček. Nato so otroci drug drugemu podarjali svečo in pri tem izgovarjali besede: »Svečko nosim, nosim, z njo veselje trosim...«. Zatem smo vsi skupaj zapeli pesmico Na saneh in zaplesali ter zapeli pesmico o snežinki. Na koncu smo drug drugemu zaželeli lepe božične praznike s prepevanjem še ene čudovite pesmice, ki se glasi takole: »Želimo vam srečen božič, želimo vam srečen božič, želimo vam srečen božič v novem letu pa mir!«

- **Kandidatura za evropsko prestolnico kulture je nadaljevanje razvojnih prizadevanj. Intervju: mag. Anton Balažek, župan občine Lendava. Pogovarjal se je: Ernest Ružič. Porabje, Monošter, 4. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 1, str. 4-5**

Pogovor z županom Lendave mag. Antonom Balažkom

Pobudnica za organizacijo Evropske prestolnice kulture je bila grška ministrica za kulturo (in še bolj znana kot filmska igralka in pevka) Melina Mercouri. Njen predlog je sprejel Svet Evrope leta 1985 in od tedaj so bile evropske prestolnice kulture v številnih državah, velikih in manjših. Prva EPK je bila, razumljivo, v Atenah, leta 2010 v Pécsu, dve leti pozneje v Mariboru, leta 2025 bo v Lendavi in v Nemčiji. Sloveniji in Madžarski najbližja je bila leta 2003 v avstrijskem Gradcu. Splošna ocena je, da v mestih, ki so bila doslej Evropske prestolnice kulture, ostanejo trajni pomniki, v Pécsu sodobni koncertni dvorani, kakovostno obnovljeno mestno jedro, ki se spogleduje z zahodom in obnova industrijskega kompleksa Zsolnay. Program so zastavili zelo ambiciozno, velikopotezno in pravočasno, kar jim je navrglo 90 odstotkov denarja iz evropskih skladov od skupnega proračuna 140 milijonov evrov. Nepojmljivo dosti denarja v primerjavi z Mariborom, ki se je projekta lotil nekoliko pozno, EPK pa je bil dve leti za Pécsom. Kljub temu so v Mariboru in partnerskih mestih (Murska Sobota, Ptuj, Novo mesto, Slovenj Gradec in Velenje) imeli 5230 večjih in manjših dogodkov (na enem izmed njih sem sodeloval podpisani), ki so privabili 204 tisoč obiskovalcev. Lendava dobro sodeluje s pobratenim Pécsom, župan Zsolt Páva je ponudil vso pomoč, ker, kot je dejal, je EPK pomembna stična točka pri krepitvi povezave in nasploh sodelovanja med mestoma.

O pripravah Lendave na EPK 2025 sem se pogovarjal z županom, mag. Antonom Balažkom.

Za uvod vprašanje, zakaj odločitev za organizacijo EPK v letu 2025. Seveda ob spoštovanju večstoletne tradicije in aktualne kulture v Lendavi?

»Projekt Evropska prestolnica kulture sodi med najuspešnejše projekte EU. V preteklosti je bil izključno v domeni velikih mest, danes pa so uspešne kandidatke tudi majhna mesta. Odločili smo se, da bomo kandidirali v sodelovanju z obmejnimi mesti Slovenije, Madžarske, Hrvaške in Avstrije, ker je to v resnici Evropa v majhnem. Bogata preteklost nas zavezuje, da k temu nekaj dodamo, ugodna geografska lega pa nas motivira za pripravo konkurenčne kandidature.«

Kakšni so bili prvi odzivi doma: navdušujoči, dvomljivi, o možnostih izpeljave tako zahtevnega projekta, ki je povzročal in povzročil veliko, celo nerešljivih problemov v Mariboru z več kulturnimi ustanovami in Univerzo? Ste se prej, preden ste prišli s pobudo v javnost, posvetovali z ministrom za kulturo Antonom Peršakom?

»Prvo so se nam posmehovali, ko so dojeli prednosti čezmejnega sodelovanja, so ugotovili, da imamo velike možnosti. Prav priprava kandidature mora prinesiti to novo energijo in vse tisto, kar nam se sedaj primanjkuje. Preučili smo primer kandidature Maribora in drugih mest. Napak teh mest ne bomo ponavljali. Naš pristop mora biti izviren in usklajen z našimi možnostmi. Načrtujemo samo tisto, kar potrebujemo ne glede na kandidaturu, in tisto, kar bo realno uresničljivo. Minister Anton Peršak in njegova predhodnica ga. Bizjak sta pozdravila našo odločitev. To nam veliko pomeni.«

Kje ste začeli navezovati stike v sosednjih državah, na Madžarskem, kjer je bil Pecs leta 2010 Evropska prestolnica kulture, in tudi na Hrvaškem, kaj so vam povedali, so pritrtili sodelovanju?

»Lansko leto smo sprejeli Lokalni program kulture, v katerem smo opredelili cilje in strategijo do leta 2025. Konec meseca avgusta smo na posvetu s potencialnimi partnerji predstavili zamisel in dobili načelno podporo Murske Sobotice, zdraviliških mest in Pomurju in sosednjih mest iz Madžarske, Avstrije in Hrvaške. Čutili je bilo veliko pripravljenost za sodelovanje.«

Imenovali ste tudi projektne svet Evropske prestolnice kulture - Lendava 2025, ki ga bo vodil pesnik in prevajalec Aleš Šteger, ki ima izkušnje pri organizaciji mednarodnega festivala Poezija in vino na Ptuju. Svetuje vam tudi pisatelj Mitja Čander, ki je aktivno sodeloval v mariborskem programu EPK. Kaj se dogaja zdaj, kajti čas pri tako velikih projektih teče hitreje kot sicer, pravočasnost je izjemnega pomena?

»Z aktivnostmi smo pričeli prvi v Sloveniji, kar nam daje določeno prednost. Občinski svet je potrdil programski svet, ki prevzema odgovornost za kreiranje potrebnih vsebin. Pomembno je tudi to, da projekt poteka z veliko podporo lokalne skupnosti, kljub temu pa avtonomno in neodvisno od politike. Počaščeni smo, da je Aleš Šteger prevzel vodenje programskega sveta, katerega delo teče po načrtih. Občina trenutno pripravlja investicijski del kandidature od infrastrukture do objektov, ki jih potrebujemo.«

Maribor je veliko načrtoval tudi v novogradnjah in le nekatere uspel uresničiti. Kot rečeno, je bil Pécs dosti uspešnejši. EPK je pustila kot trajno sled v celem mestu. Kaj načrtujete v Lendavi, ob „umazani podrobnosti“, zagotovitvi denarja?

»Investicijskih vlaganj ne bo veliko. Ključnega pomena bo obnova starega mestnega jedra in lendavskega gradu. Gre za izjemno kulturno dediščino, ki je potrebna obnove. K temu lahko prištejemo še obnovo blagovnice v središču mesta in stanovanjsko naselje za mlade v starem mestnem jedru. Denar bomo zagotavljali iz različnih virov: nekaj je prihrankov, nekaj bosta morali primakniti Slovenija in Madžarska, računamo pa tudi na zasebna vlaganja. Skromnost je lahko naša prednost in to, da imamo že sedaj zelo dobro infrastrukturo.«

Vsak, tudi mnogo manjši projekt je načrtovan in izpeljan zato, da za njim ostane nekaj novega, trajnega, pomembnega, kot je bilo v Pécsu, kar smo že rekli, in še marsikje. Kaj bo Evropska prestolnica kulture zapustila Lendavi in morda v čezmejnih okoljih, s katerimi bo slovenski, osrednji del povezan?

»Širše območje potrebuje novo energijo in prenavo, da bi bilo zanimivejše za mlade. Samo na ta način lahko ustavimo negativne demografske trende in odseljevanje mladih. Kultura in turizem se bosta morala povezati v učinkovito ponudbo in še več prispevati k razvoju ter kakovosti življenja. Z razglednim stolpom Vinarium, ki ga letno obišče 100.000 obiskovalcev, smo pokazali, da je to moč doseči z novimi kreativnimi pristopi. Kandidatura za EPK je logično nadaljevanje naših razvojnih prizadevanj. Zavedamo se svojih kadrovskih, finančnih in infrastrukturnih omejitev. Naš koncept temelji na skromnosti, kreativnosti in sodelovanju. Skupaj s partnerskimi mesti in ob podpori gospodarstva, zlasti turizma, imamo velike možnosti, da dosežemo zastavljene cilje. Pri tem so poti, ki vodijo do cilja, enako pomembne, kot sam cilj, ki mu sledimo.«

- **V letu 2017 sta bili Evropski prestolnici kulture na Danskem in na Cipru, v letu 2018 pa bosta na Nizozemskem in na Malti.**

Komorni zbor je imel pester december. M. Sukič. Porabje, Monošter, 4. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 1, str. 5

Komorni zbor Zveze Slovencev na Madžarskem, ki že 12 let deluje pod vodstvom Tomaža Tomaža Kuharja, je imel decembra kar štiri nastope.

7. decembra je zapel v avstrijski prestolnici na vabilo Slovenskega inštituta na Dunaju, ki je ta dan v prostorih Dunajskega hrvaškega društva organiziral predstavitev dveh manjšin, gradiščanskih Hrvatov in Porabskih Slovencev. V imenu gradiščanskih Hrvatov je spregovoril vodja Panonskega inštituta iz Pinkovca dr. Robert Hajsan, ki je predstavil Panonski letopis s posebnim težiščem na slovenskih prispevkih v njem. Delovanje Zveze Slovencev na Madžarskem je nanizal predsednik Zveze Jože Hirnšek, večer se je končal z nastopom komornega zbora, ki je pripravil pester izbor iz priredb porabskih in slovenskih ljudskih ter narodnih pesmi.

17. decembra sta lokalna in slovenska samouprava v Števanovcih pripravili dan občanov, ki se je začel z božičnim koncertom po slovenski sveti maši. Najprej je zapel slovenske in madžarske božične in adventne pesmi Cerkevni pevski zbor Števanovci, ki prav tako deluje pod okriljem Zveze Slovencev, nakar so nastopili učenci (1. in 4. razred) DOŠ Števanovci z recitacijami v slovenskem in madžarskem jeziku. Po zapetih pesmih komornega zbora se je koncert končal s skupno pesmijo Cvet je vzbrstel prelepi obeh zborov.

18. decembra je Komorni zbor iz Monoštra odpotoval v Budimpešto, kjer se je v poslopju Pesti Vigadó ob dnevu narodnosti odvijala osrednja proslava, na kateri so predali najvišja državna priznanja pripadnikom narodnosti. Na proslavi, na kateri sta spregovorila minister za človeške vire Zoltán Balog in državni sekretar za cerkvene, narodnostne in civilne zadeve Miklós Soltész, je program začel slovenski komorni zbor, ki je pod taktirko Tomaža Kuharja zapel štiri pesmi (Slovenska dežela, Micika v püngradi, Oj, mati, mamca in Domov v slovenski kraj).

22. decembra je Kulturno turistično društvo Moščanci pripravilo božični koncert v Spominskem domu Števana Kuzmiča v Puconcih, kjer so monoštrski pevci bili gostje Ženske vokalne skupine Zarja.

- **Ne sramujte se maternoga jezika. Silva Eöry. Porabje, Monošter, 4. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 1, str. 6-7**

Dr. Attila Kovács – sodelavec Inštituta za narodnostna vprašanja

Dr. Attila Kovács je zaposleni na Inštitutu za narodnostna vprašanja, gé je sodelavec dr. Katarine Hirnök Munda, »s tem, ka sam ges zdaj bliže Porabji kak ona, vej pa mam svojo pisarno v Lendavi, nej kak ona v Ljubljani. Začnolo se je tak, ka je Slovenija 1995. leta v strateški načrt o znanosti zapisala, ka de v Lendavi odprla izpostavo Inštituta za narodnostna vprašanja. Ges sam dve leti kesnej zgotovo študij zgodovine in politologije. Eno leto prva sam meu prakso, dva kedna v parlamenti v Budimpešti in ške dva kedna v parlamenti v Ljubljani. Te sam šau poglednot tüdi té inštitut in sam se spozno z lidmi. Ponüdili so mi, ka naj bom pri njih mladi raziskovalec. Daubo san štipendijo za tri leta in sam šau delat doktorat, pa nazaj v Pécs, gé sam tüdi študero. Od leta 2000 do 2002. san delo kak novinar pri novinaj Népszág, po tistom, gda sam doktorero, pa so me na inštituti zaposlili.«

Attila Kovács je prva leta svojoga žitka preživo v Švici, gé sta delala, pa tam sta se tüdi spoznala, njegov oča István in mama Manda: »Moj oča je prekmurski Vogrin, ma pa tüdi malo slovenske krvi, prejk držine Car, stera tau je tüdi igralec Evgen Car. On je šau v Švico delat 1969. leta, mama, ona je Rovatica, pa malo kesnej. Ges sam tam odo v jaslice in vrtec. Gda sam biu štiri leta pa pau star, smo prišli nazaj v Slovenijo, v Dobrovnik. V Švici sam se njihovo nemščino navčo, samo sam jo zdaj že pozabo, z mamom sam rovaško gučo, z očom pa bole malo, tak ka sam te ške nej znau vogrsko gučati. Po tistom, ka smo domau prišli, sam se brž vogrski navčo, vej pa so tak z menov gučali stari stariške, pa v vrtci in šauli smo tak gučali. Tüdi Slovenci so znali vogrski, vej pa smo meli dvojezični pouk. Mam enoga pajdaša, stera je Slovenec, pa se je z nami pogučavo tüdi po vogrsko. Tau njemi je zdaj pomagalo, ka je leži najšo slüžbo.«

Zanimivo je tüdi tau, ka se je nej navčo samo slovenski knjižni gezik, liki tüdi prekmurščino, ka je bole redko pri Vogrinaj. »Ges sam dosta odo po Prekmurji, na veselice, meu sam tüdi deklino iz Sobote, pa tüdi v sodački gimnaziji v Ljubljani sam meu dosta sošolcov iz Prekmurja,« raztolmači Attila Kovács, stera že od mladi lejt rad šte stripe (képregény). Tau njemi je pomagalo gnauk tüdi, gda je meu na fakulteti izpit iz zgodovine Severne Amerike. Potegno je pitanje, kak je bilou z indijanskimi plemeni. »Prejk stripov sam ges tau meu v malom prsti in san rejsan vse znau povedati. Profesor me je samo gledo in me je pito, kak sam se tau vse navčo, vej pa je tau v knjigi nej pisalo. In te sam njemi povedo, ka sam se vse tau iz stripov navčo. Tau pomeni, ka ti v žitki gnauk vse prav pride. Ške gnesden rad štem stripe, in tüdi zavolo toga sam monografijo o Dobrovniku napravo ob pomauči kejpov, na podlagi starih sam napiso zgodbe. Lidge so tau radi šteli, dosta jih je poslalo knjigo tüdi žlati v Ameriko, Avstralijo in po cejlom sveti.«

Kak smo že napisali, je Attila Kovács prva tak brodo, ka de profesionalni sodak. Sodačka zgodovina ga je furt zanimala, po tistom, ka je 1986. leta vido film Top Gun, pa je brodo, ka bi bilo lepau nositi belo mornariško uniformo. Gda je zgotovo tretji letnik sodačke gimnazije v Ljubljani, je Jugoslavija razpadnola, in tak se je te v štrtom letniki v nauvom slovenskom rosagi vpiso v »normalno« gimnazijo, pauleg toga ga je sodačko delo več nej zanimalo, ške furt pa ga je zanimala zgodovina. Steu je ostati v Ljubljani, samo te je ovak prišlo: »En konec kedna sam biu doma v Dobrovniku. Šau sam po vesnici in srečo sošolko. Pito sam jo, kama de šla študerat, pa mi je pravla, ka brodi, ka bi šla nekan na Vogrsko. Raztolmačila mi je, ka vogrski rosag davle vsakšo leto pet štipendij za prekmurske Madžare, pet Porabskih Slovincov pa leko dé v Slovenijo študerat. Prej ka so dobre štipendije, pauleg toga pa ške nej trbej plačati študentskoga dauma. Povedala mi je ške, ka se trbej titi v Lendavo prijaviti in tau sam te tüdi napravo.«

In tak so ga te tüdi sprejeli na budimpeštansko univerzo, samo ta je nej steu titi, vej pa se je zbojo velkoga varaša, pa je rajši šau v Pécs, gé je te že dosta mladih iz Prekmurja študeralo. Začno je študerati zgodovino in geografijo, stera je te na polovici leta vöminiu za politologijo: »Pécs je zanimivi varaš, več narodov žive tan. Pauleg Vaugrov je tüdi dosta Nemcov, Švabov, kak pravijo na Vogrskon, pa tüdi Rovatov in neka Srbov. Tüdi študerati je bilo tam lepau. Pouleg toga sam tam spozno tüdi svojo ženo Ágnes Tátrai. Ona je doma z Gyóra in je tüdi prišla ta študerat.« V Pécs je te nej bilo tak na lejko priti, ške gnesden je tak, pravi sogovornik, stera je oča ponavadi odpelo prejk granice pri Pincaj, tak ka se je od Tornyiszentmiklósa do Nagykanizse pelo z busom, od tam pa s cugom do Pécsa. Tau je trpelo šest vör. Vseeno je dostakrat prišo domau, včasi tüdi vsakši keden, spoj te, gda je ške fotbal špilo za domanjo ekipo.

Držina Kovács zdaj žive v Lendavi. Žena, stera je prišla l. 1999 v Slovenijo, je prva pogodbeno delala na radioni MMR, po tistom, ka se jima je 2008. leta rodila čerka Kinga, pa sta se za štiri lejta oba preselila v Budimpešto, »vej pa sam ges daubo eno štipendijo od Madžarske akademije znanosti. Žena se je odlaučila, ka dé dale študerat, diplomacijo, in tau na Nemško univerzo. V Budimpešti smo živeli skor štiri lejta. Ges sam vmes šau malo domau, sam pa te dosta cajta preživo tüdi v budimpeštanskom arhivi, tak ka mam zdaj dosta podatkov in gradiva, stera je povezano s Prekmurjom. Žena zdaj dela pri enom privatniku. Tau znanje, ka ga je dobila v šaulaj, pa tüdi tau, ka zna tak vogrski kak slovenski in dobro tüdi nemški, pa ji fejst pomaga pri njenom deli.«

Tau, ka več gezikov znaš, več valaš, pri Kovácsovih prenašajo tüdi na čerko: »Doma gučimo vogrski. Priznati pa moram, ka sam se te, gda smo živeli v Budimpešti, z malo pogučavo v slovenskom geziki, ka sam nej steu, ka bi ga pozabila. Gda smo prišli domau, je zatau te nej mela nikše nevole v vrtci in kesnej na dvojezični osnovni šauli. Strokovnjaki pravijo, ka se mlajši do 12. leta starosti brez problemov vsefele navčijo. Pauleg vogrskoga in slovenskoga se je čerka navčila ške nemški gezik, zdaj pa se začne ške angleškoga. Tau je dobro tüdi zatau, ka mam žlato po cejlom sveti, tak ka se leko z vsemi pogučimo.« Za konec ške neka reči o njegovom deli. Kak ste bralci že v naši novinaj letos leko prešteli, je on urednik knjige, stera se spravla z revolucijo na Vogrskom v lejtaj 1956 in 1957. V njoj največ piše o tom, kak je Slovenija sprejela begunce. »Ge sam

pred desetimi leti napiso eno študijo o demografski spremembaj v Porabji. Ges sam te vido, ka je v tistom cajti dosta lüstva, z enih vesnic tüdi frtau, odišlo. V glavnon so odišli mladi lidge, zatau je tau fejst vplivalo na tau, ka se je število Slovincov v Porabji zmenšalo. Tüdi té podatke smo objavili v toj knjigi,« je ške povedo Attila Kovács, steri vsem Slovincem v Porabji polaga na srce »naj se pogučavlejo porabsko in naj se ne sramujejo svojoga maternoga gezika«.

- **Beatifikacija Jánosa Brennerja bo 1. maja v Sombotelu. L.R. Horváth. Porabje, Monošter, 4. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 1, str. 7**

Mestna knjižnica in muzej Ferenc Móra sta se spomnila blaženega Jánosa Brennerja s priložnostno razstavo. Razstava, ki so jo postavili v lokalnozgodovinskem in narodnostnem muzeju Avgusta Pavla, predstavlja na starih in novejših slikah življenje kaplana, ki so ga ubili 15. decembra 1957.

Samo razstavo je predstavil biseromašnik József Brenner, podrobneje je govoril o dogodkih pred šestdesetimi leti, o tem, kako ga je doletela novica o bratovi smrti, kako je doživel obdobje, ko ni smel v Monošter oziroma o tem, kako razburljiv je bil prvi njegov obisk na kraju dogodka. Na vprašanje je odgovoril, da se je beatifikacija zgodila, ko je papež Frančišek podpisal dekret o tem. Torej Jánosa Brennerja že od 8. novembra 2017 lahko častimo kot blaženega. 1. maja 2018 bo v Sombotelu beatifikacijsko slanje.

Priložnostna razstava bo na ogled v monoštrskem muzeju do junija 2018.

- **»Stare šege so žalüvanje ležejše napravile«. –dm-. Porabje, Monošter, 4. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 1, str. 8**

»Prejk toga praga do me nesli, gda cujzaprém oči,« bi leko v našoj domanjaj rejči dojspisali naslov razstave, štero so nej davnik oprli v Pomurskom muzeji na murskosoboškem gradi. Tá razstava guči o témi, štera je žalostna pa od njé dosta lidi neške pripovejdati – tau je smrt. Bole djenau šege pa navade pri smrti pa pokapanjaj v pomurskoj pa porabskoj krajini, od šteri je avtorica, etnologinja Jelka Pšajd, napisala 300 strani kusto knigo. V naši preminauči novinaj ste leko že dosta kaj prešteli o razstavi, zdaj smo vam nalekli edno pogučavanje z avtoricov.

Jelka, ka znamenüje naslov razstave, zakoj si ranč té reči odebrala?

»Tau je napis na iži, šteri guči od toga, ka vsi preminémo. V istini je eške cujdano: 'prazno mesto drügam njam, aj se jim ranč tak zgodí'. Té napis sem najšla v pomurskoj vesnici Sovjak v ednoj prekleti. Vsiškoma, šteri je stau po nut v ižo ali vö z njé, je na znanje dau kratkost žitka. Tau, ka smo vsi gnaki, ka mamó gnako smrt. Če pa dobro poslušamo, guči ta naslov o indašnji šegaj, povezani s smrtjov ranč tak. Tistoga ipa je mrtvec doma ležo pa so ga prejk praga vönesli. Gnes je tau več nej mogauče.«

Na razstavi nutpokažete dostaféle predmete (tárgyak), povezane s smrtjov. So tau originali?

»Vsi so originali. Nika smo že meli v našom muzeji, vej so pa en tau etnologije. Dosta kaj pa smo si na pausado vzeli, po vesnicaj mamó dobre sodelavce pa informatore. Križi ino nagrobniki so ranč tak originalni, moremo pa znati, ka so bili že zapuščeni, v naš muzej so prišli z dopuščenjom, vej pa so en tau naše erbe. Vse, ka vidite, na priliko umetniška dela pomurski molarov, vse je pravo. Stejli smo pokazati, kak uni gledajo na smrt.«

Kak si spoznala indašnje šege, što ti je pripovejdo?

»Navade pri pokapanji, cejla pitanja pa pogučavanja o smrti sem v Pomurji pa Porabji vküperzberala petnajset lejt. Vse od tistoga mau, gda sem prišla delat v Pomurski muzej v Mursko Soboto. Smrt je eden tau življenjskoga cikluša kak narodjenje pa zdavanje. Zberala sem življenjske pripovejsti – v Porabji tö – pa sem kaj pitala o smrti tö. V slejdnji tri-štiri lejtaj pa sem že planski ojdla do lidi pa je spitala o smrti šegaj. Tau je bilau delo na tereni – staučila sem v domauve v Pomurji pa Porabji – dostakrat smo se pogučavali dvej do tri vöre. Tau se vej, ka so tau bili zvekšoga starejši lidgé, naravni govorci domanje rejči. Oprejto so gučali o tej temi, nej sem čütila straja, liki ranč naaupek. Smrt so držali za en tau žitka.«

Té krajine majo vse malo ovaško zgodovino. Kak se tau pozna pri šegaj?

»Nika je vküпно, drügo pá ovaško. V Pomurji je spoj dosta, 27 občin, vsaka pa má od 5 do 30 vesnic. V vsikšo vés sem nej mogla priti, nej sem mejla cajta ali pa je nej bilau človöka, šteri bi pripovejdo. Najležej je tak najti razločke pa podobnosti, če démo prejk moje knige pa poglednemo šege. Na priliko pokrivanje gledala, gda mrtvec leži na mrtvečom odri. Tak se najdejo razločki. Ovak pa v naši krajinaj gestejo katoličanjski, evangeličanjski evangeličanjski ino kalvinski vörniki pa celau binškošni tö. Mamó tri narodnosti: slovensko, madžarsko pa romsko. Probal sem priti do vseféle lidi pa je vöopitati o šegaj.«

Donk je Porabje nika posabnoga s svojimi arhaičnimi šegami ...

»Sploj sem rada, ka v Porabji dosta indašnji šeg pa navad eške živé. Mejla sem tau srečo, ka sem pred 10-12 lejtami zberala življenjske pripovejsti v Porabji ino dobivala informacije o smrti šegaj v krajini tö. Gda sem se zdaj, v slejdnji 3-4 lejtaj povrnula v Porabje, so lidgé pripovejdati eške o skoro gnaki šegaj. Na žalost je en par lidi, šteri so mi nekda pripovejdati, že mrtvi. Rada pa vsikdar gorpoiškem llonko Braunštejn. Gda sem go znauvič spitala o šegaj, je po dosta lejtaj pá gnako pripovejdati o nji. Starci v Porabji poznajo té šege, vej pa so živeli ž njimi. Edna od šeg, štera je gnaka v Porabji pa na Goričkom, je na priliko tau, ka so si ženske pred smrtjov nalekle gvant. Tau je zatok zanimivo, ka vsi povezüjemo smrt s črnov farbov, na pokapanje se tö naravnamo v črno. Na bejdvej stranaj grajnca pa so ništerne stareše ženske nalečüvale bejli gvant. Znale so, ka morejo na drügom svejti gvant prati pa če bi mejle črnoga, bi trbölo več ribati. Vejmo, ka je mogo pokojni čist pa v lejpom gvanti na drügi svejt. Pred Bože lice so mogli staučiti lejpi pa dojmujti.«

So te navade žive eške gnes?

»So že skoro preminauale, palajfi do 1990-i lejt. V samostojnoj Sloveniji so začnili na veliko zidati mrtveče kamre, infrastruktura je baukša grtúvala. Mrtvec je prišo vö z domauv, šege so se začnile naglo zgüblati. Inda svejta se je človek v gnakom rami naraudo, gde je končo svoj žitek. Leko malo za hejc povejmo, ka je v gnakoj posteli, gde se je naraudo pa napravo svoje mlajše, končno mrau tö. Mérali so doma, držina je vse potrebno napravila za tejló. Muji ga je trbölo pa gornaravnati. Tau se je vse v domajnom rami godilo. V gnešnjom cajti so tau vse prejkvzele firme za pokapanje, držina neške meti dela s tejlom. Zavolo toga se gnes bole bogimo smrti kak inda.«

Zakoj so starci ovak gledali na smrt? Kak so oblādali žalost?

»Gnes smrt grtúje tabu, straj nas je smrti – tau pa djenau zavolo toga, ka zgüblamo šege. Té navade so bile trnok potrebne v stari cajtaj, pa bi je mi v gnešnjom časi ranč tak nücali. S šegami so si pomagali, aj žalost miné, znali so, ka so v svojoj

žalosti nej sami. Žalüvali so vküper, s sausedami pa žlatov. Gnesneden smo v svojoj žalosti dostakrat sami, pa ovak smo tö fejest individualistični. Inda so žalüvali pau lejta ali edno leto, po tistom je žitek teko dale. Gnes nemamo té šeg, s šterimi bi žalost po smrti vöžalüvali. Tau pa pride vse nazaj v naše domauve. Dostakrat vsikši den goripoiškemo grobe, nesémo cvejtke pa svejče. Nücamo nika zvünešnjoga, tak ostane menje osebni spominov na pokojne.«

- **Srečanje nekdenesnji pa gnešnji Andovčanov pred svetki. Karči Holec. Porabje, Monošter, 4. januarja 2018 - Leto XXVIII, št. 1, str. 9**

Žive jaslice v Andovcih

Porabsko kulturno in turistično društvo Andovci pa Narodnostna samouprava Andovci zdaj že deset lejt organizirata pred božičom žive jaslice pri Porabski domačiji. Letos smo žive jaslice v petek, 22. decembra, večer v petoj vöri nutrapokazali, dapa kak zdaj že več lejt, na žalost snega pa nej bilau. Zavolo tauga, gda smo zrzanka vcujstanili üto delat za betlehem, nišoga božičnoga občütka napravila pokojna Ibolya Sass smo nej meli, zaman smo küjano vino koštavali, vej pa tak je sonce sijalo kak oktobra. Tau se je malo zatok spremenilo, gda smo betlehemske zvezdo gorobejsili pa maloga Jezüša v jaslice djali.

Dočas smo mi jaslice delali, dočas so drügi v krüšno peč naložili. Trbelo je redno nalagati, zato ka dvajsti kil pečenje smo meli v peči. Še sreča, ka s küjanjom se nam nej trbelo mantrati, zato ka mamö ednoga flajsnoga küjara, Ferija Trifusa z Varaša, šteri že petnajset lejt pomaga nam pri tejm, aj lüstvo vsigdar zadovoljno pa s punim želaudcom gorstane od staula.

Letošnji zadnji pa najlepši božični program je malo ovakši bejo, kak smo ga dotejga mau meli, zato ka smo pozvali tiste Andovčane tö, steri več ne živejo doma v rojstnoj vesi, steri v drugi vasaj pa po varašaj živejo. Tak ka od tauga je še lepše bilau vse, sploj pa te, gda sem vido, ka stare kejpe naprej vzemajo iz žepke pa eden drugomi kažejo. Te petek smo rejsan tak bili kak edna velka družina, steri smo rastordjeni po svejti, dapa na božič zato domau pridemo. Tisto božično razpoloženje, ka je nam sprvoga falilo, gda smo se kreda dejvali, smo tam pri jaslicaj doživali, tak kak če bi že rejsan sveta nauč bila. V jaslicaj je mali Jezüš ležo, paulek sta Marija pa Jožef stala, kauli njij pa pastirge pa krali, steri so prišli pozdravit sveto družino. Fejest lejpo je bilau pa rejsan je šlau za düšo, skaus so se svete pesmi vartile, prejk projektora smo pa »živo leko poglednili cejlo betlehemske zgodbo«.

Potistim ka si je lüstvo poglednilo betlehem, smo na večerjo šli, ka je že nam naš küjar Feri pripravo. Gda smo si k stauli vseli, te sem vido, kak dosta nas je, ka se je vanej v kmici sploj nej vidlo. Muziko smo si tau leto od Lajčija Nemeca naraučili, pleso je vsakši skur do zazranka, od maloga do starejšoga, še tisti tö, steri samo edno nogau emo.

Hvala vsakšoma, ka ste prišli, vsejm, ka ste pomagali, najbola pa Andovčanom, steri ste domau prišli pa s tejm ste nam olepšali program živi jaslic v Andovcaj.

Periodične publikacije – kazala

- **Koledar goriške Mohorjeve družbe za leto 2017, Uredil: Marko Tavčar**
<https://www.mohorjeva.it/knjige/koledar-goriske-mohorjeve-druzbe-za-leto-2017/>
- **Nationalism and Ethnic Politics, Volume 23, Issue 4, 2017**
<http://www.tandfonline.com/toc/fnep20/current>
<http://www.tandfonline.com/toc/fnep20/23/4?nav=tocList>